

Michail Pismennyj

Sloboda

V istom štáte, ktorého obyvateľstvo tvoril slobodymilovný ľud, raz došlo k nešťastiu, ktoré malo neblahé následky. V slove „sloboda“ sa medzi sebou pobili písmená.

Bitka sa začala udalosťou na prvý pohľad nepatrnou, ale, ako sa ukázalo, veľmi podstatnou: písmeno „l“, lečko, nečakane vyhlásilo:

– Akáže je to sloboda! Vyčnievam nad riadkom, ale večne trčím na druhom mieste. Nikdy nie som najvyšším predstaviteľom slova a na medzinárodných stretnutiach všetci sme prezentovaní iba krivým „s“, sečkom. Je to sloboda?

Na to sa ozval hlas písmena „o“:

– Ozaj, akáže je to demokracia, ak „o“, očko, ktoré označuje najpodstatnejší zvuk v názve vládnucej strany Krok po kroku, zaujíma v slove „sloboda“ iba tretie a piate miesto, kým sa ty, lečko, rozmnožilo až trikrát.

– To ako? – bolo zvedavé uzatvárajúce slovo „sloboda“ úbohé písmeno „a“, ktoré ani poriadnym písmenom nebolo, lebo pádová koncovka je príliš menlivá na pevnú slovnú občianku.

– Akože ako? – rozčuľovalo sa „o“. – Prizri sa k „b“ pozornejšie. Nie je to tehotné „l“? Aj „d“ – to je stále to isté „l“, len s obrovským zadkom.

– Čo ťa po mojom tehotenstve? – znepokojilo sa „b“.

– Po tvojom tehotenstve, čo je pravda, ma nič nie je, aj keď si tehotné už od založenia Ríma. Kedy budeš konečne rodiť? Hádám, večná neplodnosť nie je tvojou večnou podstatou.

– Mlč, hlúpe „o“, – odpovedalo bečko. – O mojej podstate vedia na patrične informovaných miestach. Ten dečkov zadok, ktorý ti vadí, to je k lečku prilepené očko. Z toho jednoznačne vyplýva, že tvojou podstatou je byť na prvom mieste v slove „ovno“. Ničoho iného nie si súce, preto buď šťastné, že ťa kryje v tom smrade „h“.

Tu sa zo všetkých strán zosypali nepekné nadávky. Následkom hádky a nasledujúcej bitky slovo „sloboda“ zo slovníka zmizlo a medzi slovami „slnovrat“ a „sloh“ sa vytvorila obrovská diera, lebo zanikli tiež všetky slová, od „slobody“ odvodené.

Zaváňalo na strašné nešťastie, pretože iné kultúrne národy odmietali komunikovať s ľudom, ktorý nemá

v jazyku túto v súčasnom svete najpodstatnejšiu zložku. Strana Krok po kroku, ktorá mala v parlamente väčšinu, zvolala zasadanie, posúdila vec zo všetkých strán a rozhodla, že dané slovo do slovníka vráti. Dospela však k názoru, že najprv treba vrátiť do života patričný pojem. Ale ako to urobíš, ak v samotnom slove, ktoré je základom demokracie, skutočne chýbajú demokratické základy?

Otúkali staré tvrdenie o tom, že opravdivá sloboda vzniká len tam, kde každý zaujíma prísne určené miesto a nestvára bezhlavé ambiciózne somariny. Avšak dané tvrdenie silne pripomínalo sentencie z čias totality, preto ho rázne odmietli a ďalej sa nehli, lebo skutočne nevedeli, kam.

Bezvýchodisková situácia. Slepá ulička, v ktorej sa akoby opitý vdovec motal nepríčetný pojem slobody. Vrazila raz doňho stareнка a zanadávala:

– Bén tí! Div som sa nedolámala. Čo si ty zač, že je ti ulica úzka?

– Taký som pojem, že robím čo chcem, – znela odpoveď.

– Načo je taký hlúpy pojem? – divila sa stareнка. – Len hanbu nám robíš.

Ale veci už mali logické pokračovanie. Demokratické zahraničie rýchlo pochopilo, v čom je chyba, a pre pojem slobody navrhlo vlastné slovo, čo však znamenalo dovoz revolúcie a poškodenie jazykovej suverenity. V krajine vznikol odpor voči vládnucej strane Krok po kroku, bolo založené hnutie Pokrokový krok, ktoré po krátkom čase zvíťazilo vo voľbách. Povrávalo sa, že to napomohli zahraničné peniaze. Ale zároveň sa vysvetľovalo, že zahraničné milióny neboli, a ak boli, spotreboval ich ľud, keď niekoľko týždňov spieval na námestí a zdarma jedol a pil.

Pravda, práve vtedy, v čase osudných zmien, pojem sloboda znovu získal zvukové oblečenie. Davy revali: Slovo, Bože, daj! V uliciach sa však ozývalo: slo-bo-da...

Tak dejiny sťa vrany urobili kruh a sadli si na to isté miesto.

Zeno Kaprál

Pendl

Jak malinké jsi Brno moje,
tak Strmilov je veliký.
Na zemi vládnou nepokoje,
i v nebi, jenom pomysli.

Což mohu z těla odskočiti
vně odrů dýmat do vinic
a nechat s prázdnou ve zvonici
nehybně viset provazy?
Proto mi běsi udělali?
Mám soudem trestat nehodné?
To po mně nechtěj! Zákon pálí.
Hleď: taju jako voskovec.
A plandá za mnou talár svatý,
když naboso jdu mezi lid
jak škytající pasant jatý
ohnivou vodou víry zpit.

Tak dlouze se mi trvat zdáte
vy místa krátkých pobytů.
Jenom tím neklid zakrýváte
být chvíli tam a zase tu.

Samota

Zda zdaří se mi elegie,
já nevím, neznám arbitra.
Třeba se toho nedožijem.
Navěky, natož do zítřka.

Možná se tomu trápit máme
a vkládat hlavu do klína
jak malé děti velké mámě.
S uhlířskou vírou usínat.

Komu se básník vyzpovídá,
když za mřížkou kněz nesedí
a soše třpytí sprostá slída
namísto aury kolem ní.

Jako by lůza vládnout měla
a nemohla se nabažit

svobody, kterou utrpěla.
Takový pocit marnosti.

Satane uhni! Nejsm smutný.
Váhal jsem jenom kudy kam.
Pak ovšem nářek není nutný.
No vidíš, vždyť to povídám.

Linie

Ó básni, snovými zrcadly
stokrát probdělá,
teď k nepoznání jsi
jak nalíčená megera.

Horečně mezi lesky hledáš
svůj odraz čím dál blíže
a zahlédnouti v nadě nedáš,
ni když se nakloníš.

Ani to málo co jsem tepal
z bronzu, mi nepatří.
Popraskal kadlub odkud řeka
klikatí líné hady dní.

INZERCE -----



Kateřina Bolechová

xxx

Pamatuji

jak pohřebákům svítila jsem
a děda v plachetce prostěradla
jak bílá paní
zasazen do dřeva
ve skoro svátečním obleku
a froté ponožkách

xxx

Pamatuji

jak stříbrnej prstýnek s kominíkem
za indiána s mrkví vyměnila jsem
obrázek Vinnetou namalovanej
a když se otočilo karotka

xxx

Toho dne rybník
páření žabích těl
začali jsme sbírat
větve
kluci je ořezali
do ostrých špiček
na hladině tkalouny
nevinně růžových střev

xxx

Žvanivost kachen
až po krk sešněrovaná brusle
(alespoň trochu osladit)
Čas poškrábaných desek
kde je?
a přece zed'
na cihlu obřezaná
usvědčuje

xxx

A rohlík narážel
do pramice
skoro dvaceti zubů
ňadro ucho
kokršpaněla v pubertě
a bílý kafe
v domově z plastu
kde kosa věčně
opřená do futer
krpatá vzpřímeně jak
komín fabriky
podala brousek
a vedle anděl
se štrikovaným kloboukem
slyším to její věčný mordyjé

A co prosná?

Visutá pochva nad kozou
- *Jak hodláte pokračovat?*
Takže příští rok na Mikuláše -
napříč koňmo utržený sval
na schodech střepy
do kytice menisku
pod kruhy klečím
lásko má

Stanislav Černý

Ráno
nad lesem
prostírají
aluminiový den
střechy
kvetou
umělí divotvorní ptáci na ně
serou
izotopy

Alexandr Levin

Chodili jsme na pláž s celofánovým sáčkem „Zacharov“.
Dávali jsme do něj ručníky, láhev s vodou, plastický štítek s číslem pokoje, brýle, fotoaparát, opalovací krém, papírové ubrousky a nějaké další drobnosti.

Objevíli jsme nový zákon přírody: věc, kterou zrovna potřebuješ, leží vždycky až na dně sáčku „Zacharov“. Strčíš dovnitř ruku a naráz nacházíš hledané.

Díky vám, nakladateli Zacharove!

Mášina teta se vrátila z Ameriky a vyprávěla, že tam v každém filmu, v každém seriálu je nějaký bandita jménem Nikolay nebo Sergey. A že když se dozvěděli „where are you from?“, naráz se s ní přestali bavit. A jeden starší Američan na vedlejším sedadle Boeingu, zpočátku velice příjemný, proseděl mlčky celých devět hodin letu.

To je ale taková svoloč, řekli jsme si. To nám dělají naschvál, fuj! Propaganda, fuj!

Pak jsme si vzpomněli, jak nám v osmé třídě ukradli kolo a jak jsme se přitom cítili.

Jak nám v osmdesátých letech ukradli v autobuse peněženku a jak jsme se s tou situací vypořádali.

Jak se nám začátkem devadesátých ztratily ve směnárně valuty.

Jak nám na konci devadesátých šlohl auto a jen taktak nešlohl další začátkem třetího tisíciletí.

Jak nám odvalili z garáže zimní pneumatiku doslova včera.

Taky jsme si vzpomněli, jak nám ukradli magneták.

Jak rozbili okna auta a sebrali repráky, které dostala Goša k narozeninám.

Jak rozřezali sítku v okně garáže a odnesli prakticky už nefunkční převodovku od žigulíku.

Potom jsme si zvláštní asociaci vzpomněli, jak platíme dopravákům bez pokutového bločku.

Že v našem počítači není ani jeden koupenný program.

Ještě na hodně věcí jsme si vzpomněli.

Ale stejně – je to svoloč, řekli jsme si.

(Z ruštiny přeložil Jakub Grombíř)

Galina Klimová

Večnost i nový deň sú ako dva rovnaké džbány, ako dve ruky jedného tela: Stvoriteľ v pocestnom nespoznanej, či pocestný v podobe Stvoriteľa.

(Z ruštiny do slovenštiny přeložil Juraj Kalnický)

Dmitrij Grigorjev

Andrjuša

Ráno nešel Péta do školky, protože přijela teta Žanna a zůstal s ní doma. Jeho sousedka Světka, také ve věku roztažené dlaně, zůstala doma s babičkou. Ve dne je teta Žanna zavedla na dvůr. Pétovi se na dvoře líbilo: bylo tam pískoviště, podobné jako ve školce, ale na rozdíl od něho plné žlutého písku. Kdo si vzal kyblíček a formičky, mohl si nadělat báboviček, kolik chtěl.

Teta Žanna usedla na houpací lavičku a otevřela knížku, Péta a Světka zatím šli na písek. Světa lepila pirožky, Péta kopal jámu. Občas ho zavolala na pirožek, poobědvali a každý se vrátil ke své práci. Nakonec se Péta prokopal až na hlínu, pokračovat bylo pracné a nezajímavé.

Světka zatím přešla od pirožků ke složitějším jídlům. Natrhala několik pampelišek a vymáčkala z lodyh bílé mléko, přidala trochu hlíny, vodu z kaluže a míchala hmotu ve formičce suchou větévkou.

Péta stál vedle ní a přihlížel.

– Hádej, co dělám? – zeptala se Světa.

– Blivajs... – odpověděl vážně, – jednou mi z něčeho takového bylo špatně.

– Ty jsi blbý. Blivajs se neříká. Dělán kašičku. Budeš jíst?

– Jez sama. Tfu-tfu-tfu! – Péta jakože naplival na Světčino vaření.

– Co pliveš?

– A co ty mě nadáváš do blbců?

Směs zhoustla a podobala se hrnčířské hlíně.

– Podívej... – Světa už zapomněla na kaši a převalovala ji v dlaních. – Klobásky. Můžeme z nich všelicos slepit, třeba človíčka.

Přidělali víc směsi. Péta uválel kulatý trup a hlavu, Světka je slepila a přidala ruce-klobásky a nohy-klobásky. Človíčka položili na okraj pískoviště, vedle pirožků.

Teď ho Světa mohla dosyta krmit a Péta mu začal stavět dům.

Teta Žanna je přerušila. Zavřela knihu, strčila ji do tašky, přistoupila k pískovišti a stála nad nimi jako vysoký strom.

– Kdo to udělal? – zeptala se.

– My dohromady, – odpověděla Světa, – Peťka tělo a hlavu a já všecko ostatní.

– A jak mu říkáte?

– Káťa, – řekla Světka.

– Ne, to je Andrjuša, – protestoval Péta, – vidíš, má kalhoty, takže je to Andrjuša. Ty už máš přece panenku Káťu.

Péta myslel pannu, kterou Světka jednou přinesla do školky.

– Dobře, tak Andrjuša, – souhlasila Světa.

– Vezmeme si ho s sebou? – zeptal se Péta.

Teta jim nedovolila brát Andrjušu domů, ale slíbila, že jestli bude po obědě taky tak pěkně, vrátí se k pískovišti, a človíček za tu dobu nikam neuteče.

Světka obědvala doma s babičkou a Péta u sebe. Po obědě Žanna dlouho myla nádobí. Když skončila, stávil se pro Světu a šli na dvůr. Děti se o závod rozběhly k pískovišti. Ale človíček tam nebyl! V písku se hrabal Saška z protějšího domu a ještě nějaký neznámý chlapec. Nakládali velké červené auto a vozili k jámě, kterou dopoledne vyhrabal Peťka. Tam Saška zvedl korbu a vysypal písek.

– Nevzali jste našeho človíčka? – zeptal se Péta.

– Žádné, bžžž, človíčky, bžžž-bžžž, jsme nebrali, – odpověděl Saška, napodobující nákladčák.

Peťka se málem rozplakal, jak mu bylo líto své práce... Kopl do Sašova prázdného kyblíku.

– Andrjušo, jdeme, – zavolala náhle tetička, která seděla na houpací lavičce se Saškovou mámou a tetou Žannou. Neznámý chlapec dál nakládal písek na Sašovo auto. Tetička vstala a šla k pískovišti.

– Andreji, musíme domů!

– Hned, mami...

Chlapec uplácal dlaněmi hromadu písku na korbě a řekl Saškovi:

– Máte naloženo, můžete jet.

– Otrí si ruce, – řekla tetička, – ty ses ale zasvinil.

Andrjuša si utřel ruce do kalhot, vzal maminku za ruku a šli k Saškovu průjezdu. Světa se za nimi dlouho dívala s pootvěřenou pusou.

– Poslechni, – zašeptala Pétovi, – není to nakonec náš človíček?

– Kdo?

– No ten... – zase se ohlédla za Andrjušou, – když jsme obědvali, ožil a vyrostl. Vidíš, snědl všechny pirožky.

– Nevykládej nesmysly, – odpověděl Péta jako dospělý, – kdyby to byl náš Andrjuša, neměl by maminku.

– No, víš, tetička mohla jít okolo, uvidět našeho Andrjušu a říct, – Světka předváděla oba hlasy, – „Ty jsi krásný chlapeček, kdepak máš maminku?“ „Nevím.“

„Tak já jsem tvoje maminka.“ Vidíš, má hnědé kalhoty a tričko...

- No, já nevím...

- Víš, když náš táta na chatě betonoval základy, - dodala Světka, - napřed měl beton takový hliněný, jako byl Andruša, a teprve potom ztvrdl na kámen.

Poslední argument Peťku kdovíproč přesvědčil.

Druhý den přivedli Andrušu do školky.

- Děti, seznamte se, to je Andruša.

- Ale my ho známe! - vykřikla Světa. - Včera jsme ho s Peťkou udělali.

- Jak udělali? - zeptala se vychovatelka.

- Ale běžte, copak vy nevíte, jak se dělají děti? - A Světa jí vyprávěla všechno popořádku, o hlíně, o pampeliškové šťávě, o drobně naškubané trávě, nemluvila jenom o tom, jak Peťka nazval kašičku na človíčka blivajsem a jak na ni plival - vždyť by se na něco takového mohl Andruša urazit.

Lovec

Ta parta u stánku s pivem byla cizí. Vypadali divně a chovali se divně. Rozdílly byly v detailech, pro obyčejného člověka nepostřehnutelných: na rubu nebyli hladcí, jako naši, ale drsní, pauzy mezi slovy byly příliš přesné, jako by si je předem nacvičili. Zatímco se domlouvali, kolik vzít piva, Saňa je poslouchal a pozoroval jejich gesta. „Nejsou odsud.“ Nasál ten pocit jako nějaký pach. Saňa se považoval za hlídacího psa, jediné zvíře, které může zabránit invazi. Čekal od rána a oni byli první. Brali „čtverku“ a jeden z nich, když skládal láhve do tašky, vrazil do Sani loktem.

Nelíbili se mu a nezbývalo, než je zlikvidovat. Saňa odešel stranou. Ještě je čas. Hlavně se nesmějí dostat do bytu. V parku nebo na ulici - Saňa o svých schopnostech nepochyboval - je dostane. Dneska mu to vyšlo. Prošli parkem ke zbytkům topolu, zničeného vichřicí. Strom spadl v noci, potrhál troleje a přehradil cestu. Až do rána pod Saňovými okny dělníci odřezávali větve a dělili kmen na kusy. Něco odvezli nákladňákem a zbytek odvalili přes rozbořenou zeď zpátky do parku. K ránu zbyl po bouři jenom lehký vánek a slunce svítilo jako v létě.

Cizí trojice použila klády jako lavičky. Saňa se k nim postupně blížil. Teď už mohl slyšet jejich rozhovor.

- Hlavně potřebujem vozík. Chápeš, Gríšo, - říkal

ten vysoký a hubený, s dlouhým obličejem a dlouhými vlasy do ohonu, - je to profesionálka. Do té doby malovala portréty a krajinky, docela tradiční, a teď naráz...

- Je to tři roky, - rychle ho opravil vedle stojící precek ve žluto-zeleno-červené pletené čepici.

Třetí, Gríša, měl bradku a brýle. Byl oblečený celý v černém a vypadal jako kněz.

- A kolik má těch mrtvých dětí?

- Přes tisíc. Malovala je na všechno, co jí přišlo pod ruku. Nebyly peníze. Na kartón, lepenku, prostěradla. - dlouhán zlehka zadrhával. - Kdovíproč si myslela, že až namaluje dva tisíce, stane se něco globálního. Možná konec světa. Možná naopak, může tím zastavit konec světa.

- Tááák... - protáhl vousáč. - To je věc.

- A nestihla to, - dodal majitel podivné čepice.

- Často mají ty děti otevřené oči. Ale rozumíš, je to tak namalované, aby každý poznal, že jsou mrtvé.

- Umřela ve cvokárně, - zase dodal ten malý.

Saňa už byl docela blízko. Pivo bylo vypité a vousáč vytáhl z tašky druhou láhev. Podle toho, jak hltal, musel mít velkou žízeň.

- Saňko! - zařval někdo Saňovi za zády.

Až teď pochopil, že udělal malou chybu. Tak se soustředil na cizince, že si zapomněl krýt týl.

Podle hlasu poznal jednoho z Petrovičů, Petroviče Malého, vrhajícího se jako šakal na všechno, co nebylo pořádně připevněno.

- Saňko, přidej mi trochu. Přece teď máš.

- Drž pec, Petrovič, - řekl Saňa. - Vyfič.

- Jak chceš. Já jsem tě...

Naráz mu přišlo staříka lítou.

- Přidám ti, kurva, v klidu - zašeptal - ale teď odcad' vyser.

- To přímo cítíš, jaká z nich jde síla, - pokračoval vysoký.

- Není síla jako síla, - usmál se vousatý. - Ale jo, já vám věřím. Pojďme se na ně schválně podívat. A možná něco vezmu Voloďovi.

- Škoda, že musíme odjet a nemáme komu ty obrazy nechat. Chtělo by to najít nějakého senzibila, který by je prozkoumal.

- Senzibil, pche. Pičovské obrazy. - Slovo „senzibil“ vzbudilo v Saňovi nepochopitelný odpor. - Dělej, blbe, dopij a vypadni.

Cítil, že rozhovor se chýlí ke konci a že brzo odejdou. Dopít můžou i po cestě. Jenom aby nešli zpátky ke stánku.

Jevgenij Rejn

V restauraci „Baku“ s vitrážemi,

Jež propůjčí modř karfiólu,

Četná přátelství jsme uzavřeli

Hned vedle stolku hlavou dolů.

Buď jsme v chladném kameni na deskách,

Vrtíce se, pěstili pivo,

Anebo jsme v kurilských zátokách

Neodpouštěli smrti život.

Nač si vzpomínám v tesklivé skepsi?

Jak se majoru pít dát chtělo,

Anebo na hlas nebeský: „Vem si

Salám, vždyť je to moje tělo.“

Svitlo mi, jak bych spatřil svou vinu,

Když jsem probral dny, jež minuly,

Že jsme tam byli kvůli těm vínům,

A proto jsme se zas opili.

Ve tři přičestí přátelství ústí:

Naše trpké pítí ze všech sil

A uzavřené konzervy pustin.

A málokdy že jsem odpustil.

Jestli jsem doopravdy zlhostejněl,

Nestojí to za to pochopit,

Jsem fanatik, ne divák všech těch děl,

Ve všech stupních jsem vždy účastný.

Tedy: diváci s lhostejným žertem,

Dám se vám v touze málo nízké,

Přátelé. Jestli máte hlad - žerte!

Družba je družba - a řízek řízkem.

(1961)

Sloka

Život mě ještě nezdolal. I když málem zcepením,

když přijde na návštěvu. Všechno, co se přihodilo:

mládí, hloupost, marnost i zdraví ztracený

je pořád se mnou, je mou silou.

Vždycky mi pomůže, tak jako zvracení.

Čtyři bloky

Od Černyšova k Obuchovskému mostu
Jsou všeho všudy jen čtyři bloky, jen čtvrt čtvrtě.
V tu noc je červnového světla postup
Na půl mrtě.

Kdysi se mi zdála tahle cesta delší nežli život,
Neprojit ji, nevěděl bych o ní.
Byla doba na psaní dopisů s přestupkami
A cestou přespávat o půlnoci na lavičce.

Cestou se vyskytovaly znaky, pokyny, znamení,
Zjevovaly se truhly, zavíraly se sklady.
Na Hrachové z reproduktorů písně zní
A trápí se kupecká loubí, arkády.

A nyní v této noci, jedním krokem
Je to možné zvládnout, ale jenom málo.
Protože já také jak dřív jsem mlsounkem
A ze svědomí už nic moc nezůstalo.

Protože čas spolčuje každou řeku,
Pobřeží, stěny, dveře, vše, co tu je,
Ale pohár limonády i sektu
Zůstává celý a touhu vzbuzuje.

Nu a ten, který odchází, - navzdychky zůstane
V tomto zraku, v tom světle je nepromlčen,
Kopěječkou platí jako zkrachovanec,
Dusí se v životě němým, slepým pláčem.

Tamto a toto

Za „Florianem“ na sloupu Piazzety
gramotný lvíček si čte knihu.
Co to čte? Jen Bůh ví,
zdali Evangelium anebo menu „Floriana“.
Pokud čte Evangelium, tak Markovo,
jestli jídelní lístek, tak espressa.
Sednem si, příteli, objednáme kávu,
grapu, salát s mozzarellou.
Vzpomenem si, kamaráde, na šašličnou v Razježské,
na dvě žiguljevská piva, vodku a sacivy.
Uběhly roky, odletěla letadla,
někdo je ve „Florianovi“, někdo je na Razježské,
ale ve skutečnosti jsou to pouze malé změny.

Sacivy nejsou horší nežli sýr značky „mozzarella“.
Vzpomínáš na Razježskou u Černyšova
a já vzpomínám na „Floriana“ na Piazzetě.
A tak kdyby nám k sobě srazili dva stolky
a objednali bychom si tamto a toto, tamto a toto,
tak by se život podařil,
tak bychom se spolu sešli.
U „Floriana“ hraji Chopina,
na Razježské pouštějí Leščenka,
a po grapě a po vodce -
vše je stejné a totéž, vše je stejné a totéž.

(2004)

(Z ruštiny přeložil Norbert Holub.)

Leonid Rabičev

Kecal

(z cyklu *V nemocnici*)

Semlel sport, chutě masa, vína,
taky lékařský personál,
a USA a Bulganina -
co on nám všecko nakecal...

Dennodenně, tři měsíce,
valetol nebo nembutal -
seřvat ho nebo oběsit se?
Co on nám všecko nakecal...

City jsou zrádná politika,
sestra už postel zaslala...
teď je mi líto paralytika,
teď je mi líto kecala.

(Z ruštiny přeložil Jakub Grombř)

Josef Duben

Netýrat!

Týrá-li zvíře ať marxista či kalvinista,
ten nemá v srdci veterinářově místa.
Týrat se nesmí lid ni kráva,
to je základ veškerého práva!

Kdo dá chudému chleba, řekl Blaise Pascal,
tomu nejkrásnější květy v srdci vykvětou.
Kéž by toto na prvním místě zákon hlásal,
a pak dát teleti či býku vodu, aby jásal.

Hle, synu, i zvíře je tvůj bližník,
ať je to kráva, brav či svižník.

Africké Vánoce

Jesličky u Pygmejů jsou maličké,
pod jedno křoví vejdou se celičké.
Malá je Svatá rodinka i koledníci,
radostně ale zpívají zcela vši.

O Popeleční středě

Ano, i z člověka je prach,
zpopelněn je skoro každý brach.

Je z něj prášku, milý světe,
skoro jako z dobytčete.

A kde je zpěv o naději?
Tam, kam se duše podějí.

Kdyby, kdyby...

Z pekelného terária utek Had.
Bůh ho sice neviděl v Ráji rád,
a přesto mu dovolil Evě lhát.

Kdyby oslovil babičku z Bělidla,
slyšel by jen: Huš, tečou mi povidla!

Šestého ledna si poslechni:

O Třech králich spatřit kunu lesní
je sen sice trochu pitoreskní,
ale proč, když v městě člověk teskní?

Ve volné krajině synku tleskni!
Jako kometa to zkus: se leskni!

Kabar není barbar

V hustém domorodém stromoví
utíkal veselý kabar pižmový.
a z horka byl zcela hotový.

Ale kabar pižmový, ten nezešílí,
a kdo myslí, že jo, ten se mýlí.
Ten se pase jen sám a tím sílí.

Kabar totiž nemá blbý prion,
řekl mi to tuhle jeden špion,
jo, a i veterinář, i on.

(Kabar je takový malý jelínek,
který když běží z mých vzpomínek,
nedbá zdejších jiných podmínek.

Vesele si stříhající ušima výská
a v mém podvědomí se stýská.

Thákur volným veršem omámený
a svou vlastní vůní ošálený
zdaleka vůbec není pomátený.)

INZERCE



Petr Čermáček

Šero

V nepomrzlých astrách
reklamy, pach pivovaru
a jinany.
Nad domy
světlý šrám
přes zakvelbené šero.
Schody drží dech
levou klíční kostí.

Trhlina bez propasti.
Slehlý jas kyslé chuti.
Přišel
a odešel –
strach ze smrti.

Hovory

Prázdná nad havranem –
poryv, polom.
Jak je...? Byli jsme... Kterým?
V zahradě ringle vedví
mezi rozvátými plechy.

Bílo v kuchyni, v bylinách chvojí.
Dva domovy – krátké rozhovory:
Co ještě nového? Nevím...
Za oknem stále větší revír tmy,
na stole korková podnož kávy.

Hrany

Psí kusy mrazu. Bez obvazů.
S oschlým rubem v šerém shonu.
Pěší hluk u špitálu. U přechodu.
Jiskry kolem krevních vest.
Svár. Kov. Jas.
Přerušeným rozhovorům nadoraz
prst na puls cukru.

Chumel kolem stánků.
Vosk. Hlína. Vlňa.

A spousta šuntu.
Pojďme...
Než ti límeček slehne snůh.
V křižovatce
muži jemně brousí
hrany kolejnic.

Štola

Bez sněhu a barev.
Jen na příčce dvora
z alabastrových košil
odkapává voda.
Za zdí hlasy –
matný val, ztracená štola,
kterou chodíval
žid od Sedmi švábů.

Tramvaje k ránu
počítají obratle.
Budíme se z boku na bok.
Tma koupelny
v rozespalem prádle
obchází domovní blok.

Náhle

Rozeschnutým dvorem
plují rybářské lodě
odpoledních stromů.
Stačí sklon světla, zvuk
a přesně na hraně stínů
paměť zavravorá:
Nikdy mi nebyla taková zima,
jak o prvních májích v Pelinách.

Ostře i omšele,
bez důvodu
se znovu nudím uprostřed
zmoklých luk.

Těžko říci,
kde je přístav.
Stačí sklon světla, zvuk.

Hulín

Záloha na klíč k záchodkům.
Žádný přípoj do Holešova,
jen rozbité flašky
v nádražních mirabelkách
u hotelu CENTRAL.

Prokouřená první republika
s hlasitou televizí.

Desetiletý na kole
zastaví před domem,
plastovým samopalem z batohu
krátké dávky do oken...
Jede auto –
schovat, zavázat, šlápnout na to.

Listopad

Tma nosí listí
až na horní schodiště
mezi zprávy o kořisti,
letninu, zbytky sklizně.

Lněný vzduch prohořívá okny,
za kterými ořech
v zapraném světle
otlouká paměť

až na spalničky a odvápněný kyčel –
první propasti:
co jednou?

V kuchyni

(bratrovi)

Děšť, že skoro nevidíš.
Holá lípa uhlem
bez pozadí.

Slepýš stesku
smýkne slovem *skryš* –
za kuželem lampy
útočiště, erb a štít.

Den de la Mancha.

Dávno-li?
Dnes, včera...
Ještě jsou v linu otláčeny
ostruhy z bačkor
věrného Sancha.

Wanda Heinrichová

Praha 5 Zlíchov

černý mráz pár molekul páry
(vaří tu brambory?)
venkov
i s tísní údolí
těsně dopnutý límeček krchov
na stráni výdech kostelíku rozžhání
v krku za barevnými skly
ještě tak puklá půda první nať

Cimetière de Montmartre

soužití koček a stařen
zdánlivě věčných
mění se jen tempem odstínů kamenů
vylhaná heinovská bílá tu a tam štrejchne
o čern klávesnice nevycedí jediný
tón do šedých úkrytů si lze
stoupnout se smyslem pro (daleké)
baroko ustrnout na způsob klaunů
a martyrů i bez očí civět dál
už s úplně obnaženými zuby

ostří

teprve nepřítomnost kreslí
tužkou nejvyšší tvrdosti
pod jařmovou linií
mí zdvojuje ústa
v pečetě
tvá minusová tvář

Tamara Archlebová

Tigrica

Blížime sa ku kedysi krásnej topoľovej aleji, z ktorej sú dnes už len úbohé zbytky, k podľa mňa najkrajšiemu kaštielu Pálffyovcov na Slovensku, k Domu spisovateľov, k oáze pokoja. Vďaka ochote mojej kamarátky, výnimočne prichádzam autom, aby som nemusela po kilometer dlhej aleji vláčiť veci. Vystúpime z auta, a v momente to na nás padne: vôňa zeme, jari, ohňa (z dreva, ktoré pália všade naokolo), slniečko, šire modré alebo, zbesilé spievanie vtákov (inak úžasné ticho a pokoj). – Prečo my žijeme v tom poondiatom meste? – pýta sa Zuzka a znovu jej je skoro do plaču, ako pred hodinou, keď si myslela, že má pokazené auto (mala iba defekt) a nemôže ma odviesť. – Nevie. – Mlčíme, hlboko do seba sajeme to všetko. – Prečo nežijeme? – pokračuje.

Chodíme po rozmočenej pôde, ktorá do seba nasala ešte nedávny sneh a dlhodobé dažde. Na močaristej lúke je niekde mach, inde mláky, miestami sa nám premočia topánky. Všade okolo nežné púčiky, hebká zelená farba rašiaceho lístia. Ona potom odíde späť do mesta (musí, ak sa chce uživiť) a ja sa snažím využiť prvé lúče jarného slnka. Hľadám miesta, kam dopadajú, najradšej by som sa vystrela do trávy a vsávala do seba omamnú vôňu zeme, cítim, že som s ňou spútaná, aj keď od nej dávno odtrhnutá. – Preto, že si býk, – povedala Zuzka. Nevie, podľa mňa sme s ňou spútaní všetci, len nie každý si to vie uvedomiť. A ja som aj mačka a jašterica. Keď ležím na horúcej skale, nič mi nechýba ku šťastiu.

Na strome ťuká malý ďateľ s červenou čiapočkou na špiči hlavy, zo stromu na strom preletí veľký žltý vták, vraj žlna, pod starou jedľou prebehne plachá veвериčka. Uvedomím si, že tentokrát som veвериčkám nekúpila lieskové oriešky. Až nedávno som sa dozvedela, že veвериčky pobejú nie preto, že si usilovne zbierajú potravu do zásoby. Údajne sú tak zabudlivé, že si nikdy nezapamätajú, kam ju dali. Ale možno lieskovce jednej (predsa som ich zopár našla vo vrecku) nájde druhá, utešujem sa.

Objaví sa bielymi mašľami vyparádená, prenajatá limuzína a vystúpi z nej nevesta blondína, celá v bielom a tučný, zavalitý ženich. Keď ich minieme, Zuzka im nahlas zaželá veľa šťastia, ale akonáhle sa trochu vzdialia,

smutne sa za nimi obzrie a povie: – Chudera. – V očiach sa jej objavia slzy, ktoré máva vždy na krajíčku. – Vždy si musím spomenúť na svoje mŕtve dieťa a na rozvod s milovaným mužom...

Žena s rozkysnutým zadkom, narvaným do slivkovo-modrého nohavicového kostýmu s pukmi v dômyselných polohách filmuje rozjarených mladomanželov na video. Kvôli efektu vylezú dokonca na najnižšie konáre nizučkej smutnej vrby, nahnutej nad malý bazénik. Nevesta si pritom rovnako zablatí biele lodičky, ako pred chvíľou skinhead, jej rodina jej ich pomáha očistiť. – Veď doma si to zmyješ...

Lahnem si horeznačky na slnkom ešte dotknutú lavičku, pozerám sa na tiahnúce oblaky a meditujem nad tým, že každá generácia vie vždy o čosi menej o rastlinách a vtákoch naokolo. Ani staré ľudové piesne sa už skoro vôbec neodovzdávajú deťom. Ja som v detstve ešte žobronila, aby ma mama nejaké naučila, ale aj ja ich poznám podstatne menej, ako ona. Takisto z tajomstva starej kuchyne našich babičiek.

Zrazu – kde sa vzal, tu sa vzal – asi na päť metrov odo mňa sa vynorí mladík, od hlavy po päť oblečený v čiernom, v bagančiach, ako fašista, s vyholenou hlavou. Kým ostatní dedinčania, čo si vyšli do parku pri kaštieli na prechádzku, sú oblečení športovo (väčšinou v šuštíakových súpravách), on si očividne dal záležať na elegancii. Nepočítal však s blatom a teraz si namosúrene obtiera baganče o trávu, o korene stromov a namosúrene si ich drhne suchým, pozbieraným lístím. Pozerá sa na mňa a ja rozmýšľam, či vidí na mne, že som židovka a či ma nezbije. (Zuzka mi totiž práve pred chvíľou povedala, že napriek farbe vlasov a očí vyzerám ako jasná Židovka). Uľavilo sa mi: asi si to nevidia (žeby som mala fóbiu? Rozhodne sa bojím skinheadov, lebo sú krvilační, ako ich pittbully). Prejde okolo mňa a spýta sa: – Len tak bez spoločnosti? – Ešte raz si ma celú premeria, ako tam ležím vystretá na slnku a dodá: – Ležíte tu, ako taký lev. – Kyslo sa zatváram, s výrazom na tvári, že čo už. Ide ďalej, pri ďalšom kričku si znovu obtiera baganče o peň stromu, šúcha si ich lístím: – Do piče!

Pobral sa cez štrkom vysypaný chodníček a potom cez bažinatú lúku kdesi križom cez grófsky park, ktorý je už len tieňom niekdajšieho. Kedysi bol vraj omnoho rozľahlejší, jazdili po ňom na koňoch. Ešte za môjho detstva sa po parku promenádovali elegantné, sebavedomé pávy a my sme do váz zbierali krásne perie, kto-

ré im občas vypadlo z chvosta. Rástlo tu množstvo húb, okrem iného aj kuriatka, ktoré dnes už takmer nevidno a park bol omnoho hustejší, starali sa oň, stromy neumierali pod tiažou imela a iných parazitov a chorôb, ani ich tak okato nerúbali.

Holohlavec zmizol kdesi smerom k neďalekému pomníčku Panny Márie za ohradou parku. Bohvie, čo tam chce. Do parku dnes má prístup už kdekoľvek z dediny, ktorá je známym sídlom slovenských národnárov a hemží sa podobnými týpkami, ako je tento tu. A potomkami tých, ktorí vykradli, teda „zoštátnili“ kaštiel. Niektorí z toho vraj podnes pekne žijú. Holohlaví šarvanci s prasačimi ksichtami sa mali od koho podučiť. Dodnes tu kolujú historiky o tom, ako pred vojnou piekli miestni Židia maces s krvou z kresťanských panien. Mnohí tomu dodnes pevne veria.

Do parku prichádzajú koncom týždňa dedinčania, rodinky v šuštíakových súpravách, s kočíkmi, nevkusne vyopičené detičky, ktorým rodičia – asi aby sa necítili zbytoční – všetko nezmyselne zakazujú. O čosi ďalej sa zasa húpajú na zvyškoch grófskych stromov dedinskí chlapci, skúšajú, či sa pod nimi zlomí konár.

Sedím pre zmenu v bazéniku, ktorý je teraz vypustený, vietor po ňom naháňa lístie. Toto je jediné miesto, kde pomerne málo fúka. Bazén má taký istý tvar, ako stropná štukatúra niektorých sál v kaštieli. Architekt všetko umne premyslel. Ten istý obľý tvar sa opakuje aj na tyrkysových kachličkách dna a okraja bazénu. Ten slúžil pôvodne určite iba jednej, nanajvýš dvom osobám. Teraz sa tam v lete člapotajú aj dvadsiati. Niekoľko starých, vzorkovaných kachličiek už popraskalo, alebo sa zlomilo. Chýbajúce nahradili obyčajnými modrými, bez ornamentu. (Kto by sa s tým dnes piplal?) Napodiv ich chýba málo: práca starých remeselníkov vydržala dlhé desaťročia, nie ako dnes.

Rodinka s dvomi deťmi sa chce fotiť na schodoch bazénu, no keď ma zbadajú, ako tam sedím dole, v kúte, trochu sa zahanbia a ťahajú inde. Žena čosi povie mužovi o mne, v zmysle, aká som smutná, a ten na to s typickou záhoráckou drsnosťou odsekne: – Povedz jej vtip, bude veselá! Ich synček hodí do bazénu kameň a gaštan. Otec ho pokarhá.

Chvíľu ešte pozorujem dlhonoheho pavúka, ktorý sa tiež vyhrieva na prvých jarných lúčkach slnka, na kachličke farby mora, neďaleko mňa. Potom sa poberiem na krátku prechádzku, aby som si rozchodila zmeravené nohy.

Na druhý deň si nájdem jediné miesto na lúke, kde sa dá posediť: na kmeni jedného z dvoch vyrúbaných stromov. Som tu zatiaľ sama, dedinčania prichádzajú až poobede. Zrazu sa z lesa, od pomníka znovu vynorí včerajší chlapec v čiernom. Celý čas, ako sa približuje rovno ku mne, sa na mňa uprene pozerá. Opäť ma chytá čudný strach, obzerám sa, iba v diaľke sa blížia nejakí ľudia. Nedávam najavo, že sa cítim neprijemne. Naopak, pokojne sa vytriem, s hlavou zaklonenou dozadu, opaľujem sa. – Zase tu ležíte, ako taká tigrica. – Áno, mám rada slnko, – hovorím. Prísadne si na vedľajší kmeň. – Ste tu v kaštieli? – Áno, pracujem. Píšem. – A čo? – Všeličo. Aj prekladám. Z maďarčiny. – Čakám negatívnu reakciu, ale berie to normálne. – Vy ste fašista? – risknem priamu otázku na telo. – Nie, – hovorím. – Prečo? Ste holohlavý a ste tak oblečený. V čiernom. – Nie som. Myslíte si, že každý, kto je vyholený a má čierne šaty, je fašista? – Oni sa tak obliekajú, a skinheadi. – Ja nesúhlasím s ich názormi, nie som ani rasista. Nikto nemôže za to, kam sa narodí. – To ma z jeho úst prekvapí, ošacovala som ho inak. (Vrelo mu dávam za pravdu). Pôsobí dosť primitívne. Všimla som si, že má na čele hlboké ryhy. Na to, že – ako prezradí – má len devätnásť rokov, vyzerá riadne strhane. V pozadí sa objavia jeho kamaráti s dievčatami, a z diaľky naňho zakričia: – Ahoj, mafián! – Práve sa ma spýtal: – Myslíte si, že aj ten holohlavý je skinhead? – Asi nie, hovorím, nemá baganče, ale tenisky.

Ale po slove mafián mi svitne, že možno je z tejto branže, a asi nie som ďaleko od pravdy. Pritom mi rozpráva o sebe. O tom, ako sa sklamal v živote, aj v dievčatách. Všetko je iba o peniazoch, svet sa skazil, ľuďom ide už len o prachy a kašľu aj na to, či pritom zničia prírodu. On sám je vraj vyučený murár a teraz robí ako rybár na blízkom rybníku. Ale nejakú časť spomína erotické kluby a to, že jemu je už jedno ako, ale chce žiť dôstojne, nechce sa cítiť menejcenní popri iných kvôli tomu, že má menej peňazí. Porozpráva mi aj príbeh svojej kamošky, ktorú matka vyhnala len preto, že jej frajer jej zohnal miesto v erotickom klube. Pritom teraz konečne žije na úrovni. A rodič by podľa neho nemal kvôli takej veci odohnať od seba vlastné dieťa.

Ja som mu rozprávala o tom, že pre mňa – napriek tomu, že celkom rada míňam peniaze – nikdy neboli prvoradá. Dokonca som neraz odmietla možnosť mať ich viac, za isté kompromisy. Bol veľmi prekvapený. – Vy ste ale zvláštna žena, – obzeral si ma. A nikdy ste neofutovali? – Nechcela som zo seba robiť hrdinku, ale

(vtom som si pripadala ako Edith Piaf pri svojom známom vyhlásení) tvrdila som, že nikdy. Ak by som začala odznova, asi by som skoro všetky svoje „chyby“ zapakovala. Asi som nenapraviteľná idealistka. Ale ja sa chcem cítiť sama pred sebou čistá. – Kašlite na to, čo si o vás myslia iní, nechcete sa im vyrovnáť, stačí, ak budete spokojný sám so sebou. (Nemyslím tým, že ja som sama so sebou vždy spokojná a je pravda, že s ubiehajúcim časom by sa mi páčilo mať viac peňazí, ale skutočne by som sa nikdy nestala ich otrokom a hnusia sa mi ľudia, ktorí vsádzajú na jediného boha – Mamona). Zdalo sa mi, že som mu trochu pozdvihla náladu a trochu sa zamyslel, že je aj iný spôsob života, ako sa vystavovať pred ostatnými, ako mi je dobre. – Okrem toho – dodala som, – tí, čo majú veľa peňazí, majú o ne stále aj strach, majú s nimi (a s majetkom) starosti, či už je to dom, auto alebo záhrada. Boháči sa neraz trasú o svoje deti a mafiáni asi tiež nemajú ľahký spánok, musia mať neustály strach. – Dobré, majú strach, ale na druhej strane aj keď im povedzme hrozí krátky život, môžu si užiť všetkého, čo si len vymyslia. – Záleží to od povahy, či uprednostňujete krátky život, plný strachu, ale materiálnej pohody, alebo skromnejší, s čistým svedomím. Krátko sme sa rozprávali aj o base. Na moju poznámku, že basa väčšinu ľudí asi pokazí, sa rozhodne bránil. Podľa neho nie každého. Niekomu prospere. A zamyslene vraštil hlboké ryhy na čele.

Tým sme skončili. Dosť bolo mravokárnosti, povedala som si. On sa mi ešte priznal, že si myslel, že som taká „dvadsaťpäťročná, maximálne tridsaťročná čajka“, že nevyzerám na dve veľké deti. Cítila som jeho pohľad v chrbte, až kým som sa cez veľkú lúku nevrátila do kaštieľa.

Od vrátničky – s ktorou som sa o ňom neskôr rozprávala (tu sa všetci navzájom poznajú) – som sa dozvedela, že je to chudák, ktorého otec dosť odvrhol, lebo sa mu menej darilo, ako jeho ostatným trom bratom, keďže nemal ich schopnosti a že krátko sedel aj v base. Je kvôli tomu všetkému zakomplexovaný a momentálne bez roboty.

O niekoľko dní som ho videla obšmietat sa okolo kaštieľa a obzerať sa, no nevyšla som von. Asi sme si už povedali to najdôležitejšie...

To s tým židovstvom však predsa nebude len fóbia z mojej strany. Keď za mnou príde na dva dni dcéra a musí sa zaevidovať na vrátnici, vrátnička (bývalá upratovačka) vyzvedá: – A čo to má za čudné meno, že

Ruth? – Váham, či jej oznámiť, čo sme zač, ale aj tak nás tu majú už v zuboch, ako Maďarov, nechcem si to ešte zhoršiť, navyše jej zlomyseľný, skúmavý pohľad ma odrádza. Nemám teraz chuť sa púšťať do podobnej debaty. A najmä nie s ňou. – To nepoznáte? Veď je to staré biblické meno, ako aj synovo – Daniel. Nikdy ste nečítala v biblii Knihu Ruth? – Čudne sa na mňa pozrie. (Neskôr mi povie moja známa, veď to je v Starom zákone, ten oni nečítajú. Oni len Nový...) – A ste aj vy kresťania? – pokračuje provokatívne. – Už mi je jasné, že sa jej zrejme od začiatku „nepozdávame“, nezávisle na mene. – Sme ateisti, – vyhlásim. – Ah, povie. Všetci máme to svoje... (a vidím, že si pomyslí svoje...). Alebo aj nemáme, – pomyslím sa zasa ja. Mala som jej rovno povedať, že sme Židovky, aj tak to vie. A vedia to všetci v kaštieli, lebo to je prvé, čo ich zaujíma. Šíri sa to rýchlosťou ohňa. A potom im srší z očí všetko iné, len nie „láska k blížnemu“. Stále si neuvedomujú ani len to, že „ich“ Ježiš bol tiež Žid. – Dobré, – hovoria. – Ale vy, Židia ste nám ho zabili. – Keď, tak sme si ho zabili sami. A stále si neuvedomujú ani, že kresťanstvo by nikdy nebolo vzniklo bez židovstva. Najviac ma však štvie tá ich hraná láska k blížnemu, pričom veľká časť kresťanov nedokáže ľúbiť ani svoje najbližšie okolie, dokonca ani samého seba.

Bohumír Kolář

2 x haiku

Kdože jsou starci?
Děti v nejlepších letech
u řeky Léthé.

Pro každou školu
je i poslední student
živý dokument

Juraj Kalnický

leto tvojej nehy

čas už sa delí odmerane
medzi tvoje
a medzi moje dlane
len pamäť bosá
behá po pažití dejov
v ktorých si stále
príťažlivo sladká
navzdory predpovediam
že jeseň prichádza
a sprýchne i tvoja
predzáhradka
plná svedkov
cítim to - som v niečom
poriadne namotaný
a ešte si viem prifažiť i tým
že premýšľam tu
o tom všetkom

starosta

rovnako krásne spieva
à capella
ako s hudobným podmazom
pri mojom hluchu
sa to zdá byť až neuveriteľné
že z toho chovu i ja som
na salaši nad záborím
vchádza do koliby
akoby mu chýbal prst
ktorým sa klope
a nahlas vraví o tom
o čom sa ostatní boja čo i len šuškať
a keď ho odniekiaľ vyhodia
ako veľký vždy dopadne
na nohy
zima prichádza k nám
až keď on poriadne pozatvára okná
a oblecie si dlhé nohavice
v ktorých na chlapa vyrastie
a potom do jari píše také dlhé listy
že nedovidiš na bodku
no aj tak v dedine nemáme všetko
našťastie

zostrih

prastará ohnivá príčina života
na oči kveteny keď stelie svoje lúče
a ku jej koreňom zosiela inotaj
v posolstve vlahých pár

nastavujem jej tvár
aby ju amor zdanil
za zrasty neblednúce
v tomto sa apolón už veky nezamotal

cez slučku dobrozdaní
mozog mi osadí v závitoch polyglota
že beží pospiatky

vsnívaný do túžby hladiť jej pevné lýtka
na plné obrátky
tak to vie zostrihať už iba beloritka

Tamara Archlebová

chudobní milenci

zoberieme sa
a
postavíme si
penisček

(asi 1972)

INZERCE



Milena Fucimanová

Čerstvá šťáva

Je zaručeně pravá
Je z plodů vyhřátých a vyzpovídáných
rozhrěšená včelími doteky
a slunečními žalmy

Je to následnice trůnu a její poddaná
voní potokem

Ach bože jablko na vandru
Zletilá příroda je ráda přistižena

Bájný kůň s kopyty z ohryzků
kluše mezi jabloněmi
kluše mezi slovy a naslouchadly

Pádí tudy měsíc sběratel
Na dně košů je rozložený púst
aby neukáplo

Na parkovišti

Tak takový je výdech světa!
A já si kreslila už bůhví co:
Zápach jak chomáče ustříhaných vlasů

Poledne mimořádně oblé v pase
To z těch *dalamanů* různých značek

Mezi auty nehrajeme kuličky
Kapoty neklapou jak vodní mlýny
Ještě nejsou modelem pro rytiny
ale už hnízdí podivně hnízdí
bez touhy po družce bez touhy po druhu
na parkovišti

Autorské čtení

Dvanáct diváků židlemi povrzává
třináctá autorka veršů:
pokorná s pýchou podmáznutou pod očima
žaludek sevřený

srdce v poloze embryňátka
které si z nekonečných možností rozpínavého vesmíru
vybralo právě tento prostor
a s důvěrou přistálo mezi
chlebíčky a modrý portugal

Beze slov

Moje stará známá žebrající černá kráska
už dva roky permanentně v jináči
přebíhá od kostela ke kostelu
jako Lazarova sestra Maria
před zástupem rozezlených Mart

Kategorie času

Zpzdila jsem se o průvan vlasů
a už mi ujel
Moje jízdenka (žádné laciné béčko)
už patří mezi tříděný odpad
jako dnešní odpoledne
poslantaný rukáv
okna na chůdách

INZERCE -----



Slavomír Kudláček

Muži z Iony *

Možná už nemá cenu mluvit o Ioně.
Ale co mysleli, když cestou na sever
poprvé uviděli Cuillin Hills?!
Nejspíš, že k nebi trčí černý kříž.
Jen pro pozvané...

(Mniši z kláštera na ostrůvku Iona šířili v 6.-7. století
křesťanství po nehostinných ostrovních končinách
severozápadního Skotska.)*

Každý den lodi...

*„Osud je temný a hlubší
než všechny rokliny moře.“
(W. H. AUDEN)*

Každý den lodi z Mallaigu a Obanu
vyplovávají k ostrovním horám
na kterých vlají obojky mlh.
Právě teď, jako kus odtud
autobusy a vlaky.

Právě teď
čeká na molu vousatý rybář
kterému přijíždí vnučka na prázdniny
a všechno voní mořem
jako kus odtud nádraží
potem a chcankami.

Chladně soustředění
lodníci Caledonia Mac Brayne
tě za pár liber vyvezou
kde křivka šedé vlny
je funkcí osamělého boha...

Zpráva z věstníku odborového svazu
rybářů hlubokých moří:
11. ledna 2005
se potopilo 9 lodí
za bouře největší z těch
jaké obsahuje paměť.

Kámen z Dunnottaru

Brát věci bez názvů
jako když hladíš
vlasy vlně

brát věci do ruky
tak jak vypadly
z devonské skály:

vrásčitý kámen
do něhož kdosi otisk
čáry dlaní.

Sgeir Mhór

Po návratu ze světla ostrovů
nejsem už 3. měsíc schopný
uklidit ze stolu pár škeblí.
Nic nedělám, o ničem nepřemýšlím.
Raději sedím a pohrávám si s mapou
a zvukem slov jako *Rúbh an Dúnain*,
Cean na Beinne, *Sgeir Mhór*.
Je tu ticho a na stole pár škeblí.

Lom na úbočí

Tam v černé vodě lomu
k němuž jsme večer sestoupili z hory
se pod dohledem skalních tváří
zabělalo tvé obětované tělo.

Většina věcí na dosah.
Daleko vedly hřbety
a smrt se zdála vyvěrat
ze skal, na dotek krutých.

Nazí jsme lezli dolů.
Dál...? Déšť na jevišti.
Život na jedno pouhé žití.

Ivo Odehnal

Vymřeni

Čas mlácen sochorem -
i starodávná půda rezaví

Chlévu vyschlo močůvkové hrdlo
I kůlna v rozkladu

Co zbylo nahoře
propadlo
Z maturitního přístodolku
civí tupá kosa

Pavučinami opentlenému žebříňáku
ani hrabice nekynou

Z čepu vypadl nákolník
Na školním ráfku loukotě prchají...

Vyšší princip moci

často
(než se vynoří zvuk)
kvete mi v srdci
strach z ticha

Stesk ryje nosem
a z překvapené tmy trčí
mongolský křivák

voda přitom úpěnlivě vydechuje vůně

(dům písku skřípavě teskní)

rohožku rána
ošoupávají
zaťaté zuby dne

Pod psa

i luně občas rupne v bedně
a vlásky jí přetékají
po celé dědině

Tma zpita jako o funuse

Právě vyhřezlo světlo
Nu a co?

Urnička lásky cloumá šouravým víkem

I hodinám buší srdce

Zatímco oheň tančí
neslyšet dech

Večerní nuda
(vypasená krásou)
otvírá klín ptáku noci
a s hrstkou hnoje očichává smrt

Komu vadí že osud smrdí?

Orání

Oj pod hřbitovem lesklý pluh
a já počítám blyštivé hřbety hlíny
za krkem kostela

Krávy táhnou kopec

Ornice funí
Na dlaních kamenný skřípot

Ohnivý písek vycenil zuby
(to aby nám z nebe
neujídal chléb
přespolní pán)

Se strojem na sečku kamarádí stodola -
utahaná tanečnice v kravských postrojích

(na prášek marně nedrtím strach)

Práh se skleněným polem

S bdícími
byl jsem zahrán k sychravým prahům

(plný hrdelní pře z hladu hor)

Snad proto mne předešla žízeň

Čím jsem si vlastně ?

Klidem omaštěným sliby?
Červem svědomí?

Slyším výsměšná posmrkávání

(sníh s vyhrnutými rukávy
vyzývavě chlemtá včelí polévku
v mé chladnoucí kapse)

Přežvykující křoví napumpováno jako zmije

Je pravda
že sladkou břídlíci ovívá
laskavá kleč?

Hřebelcování

Úlomek podzimu
bodá
sychravým jazykem

V onu sněhobílou chvíli
hustě zpívá i les

Nenadzvedává však světlo náhodou vepřový vítr?
(proč si vlastně písňě kladou studený oheň do úst?)

A proč vzhůru vzlétají nafouklé krávy ?

Na hřbitově
sníh navléká větvím na prsty
bílé rukavice

Chvění

I dny někdy hoří jak chtějí

Bílý hřebínek
z černých vlasů tluče do tmy
a každým něžným zavanutím
čas rozkymácí

Na kůlech krvavé drobečky luk

(zežloutlé chalupy
zalezlé mezi chlupaté kopřivy)

Ale i tam plane něha
jakoby od plotu k obzoru
od hory k hoří

/děšť úpisů/

Vodní krajina s orlímá očima

Za stodolou
přimknutou k snopům
bubnuji na ovesný mrak
sám v poli

Říjen z trnek pláty vytepává
už od rána

Nemytý les čpí

do syrových kmenů
ryji úpisy

Statný kouř krčí rameny

Pavel Urban

To ráno

boh zalial mesto
hustým mliekom
keď letmo
zhora hromžil
kanvičkou

pár zachytených
makových zrníek
odsýpal starkej
do zástery

keď sa ponáhľala
do neba
po mesačný koláč

Zimomriavky

prišla ako tie ostatné
pred ňou
nalíčená farbami
na upätí neba
stihla zavesiť na kríž
strážneho anjela

vraj len čmáram
do vetra
keď ma zvädza
za mestom
opojený sa zatiaľ
cez suché listy
dokopávam k pointám

Sychravosti

aj túto jeseň
si slnko
vylámalo zuby
na chladnom humore
prízemných mrazov

zrána vrazilo
do hrdla
skrehnutým vtákom
späť ich piesne

a naivné dievča
v sieťkovej taške
nesie jablká

pre ešte jeden
rajský príbeh

Priekupníci

nocou sa často
v meste
preváža neha
špinavými ulicami

na úteku
spoza záclon
vynáša spánok
z osvetlených výkladov

vtedy je aj muž
len žena
a dieťa samo

Šaňo

ako chlapec
chcel byť vojacom
z prvej línie
s prakom v ruke
bežať na západ
oproti slnku

sledoval
ranné zívnutia
hrdzavej bránky
odieral si kolena
keď učil
stromy v záhrade
gymnastiku

ťahal
správne karty
z teplého rukáva
a motýľom
sa smial
do tykadiel
keď mu zhrubol hlas

dnes vráskavou rukou
žmolí list
dcéry strateného otca
pred bránou
azylového domu

Sused

mal hrdzavú kóliu
takú ako kosa
ktorej
podťaté steblá
spievali
lúčne historky
vždy keď okolo
prešlo
ďalšie leto

brechala
na mesiac
vtedy prievan
vyfúkol sviečkam
z pred očí
posledný plameň
v babkinej izbe

Dievčatko

tri prvosienky
v malých dlaniach
a na verande
ufúľané topánky

tak sa hráva
moja mama
na zažltnutej fotografii

ROZHOVOR

(s fotografem, kreslířem, malířem, filmařem,
cestovateľem a literátom Miroslavom Urbanom)



I na hřbitově plachý vetřelec...

Chystaná výstava hřbitovních fotografií a kreseb bude otevřena v den
věnovaný památce zesnulých. Na které Dušičky nejvíce vzpomínáte?

Shodou okolností jsem se ocitl na Vše svaté podvakrát v Jižní Americe, ten zážitek bych si rád zopakoval... V Mexiku se před těmi svátky všude peče mazancové pečivo v podobě hnátů, prodávají se lebky z cukru, prosa a kdovíčeho, na něž za mírný peněz napíšete vaše jméno či jméno toho, koho chcete obdarovat. Všude po městech byly zbudovány dočasné oltářičky, věnované smrti či zesnulým, nebo stoly vyskládané potravinami, alkoholem, kuřivem, ovocem, jako hostina pro nebožtíky. Na vsích (od čerstvého hrobu) byla květy vyznačená cesta k nim, aby nováček nebožtík nebloudil, ještě se nevyzná. V den dušiček jsou hřbitovy plné lidí, oplácejí návštěvu nebožtíkům, jedí, pijí, zpívají. Všude plno barev, pestrého oblečení, květů, má to až karnevalovou atmosféru, jak skoro vše tam. V indiánských vesnicích na severu Peru oltářičky na ulicích nebyly, o to víc se na hřbitově v den mrtvých pilo, piknikovalo, zpívalo a halekalo, možná ne tak vesele. Ale ani tam nebylo to naše urputné vytěšňování smrti kamsi za obzor.

Čím si vysvětlujete přítomný úprk před smrtí?

Vrcholněkonzumní společnost přítomné chvíle je zacílena na věčně neukojeného infantila, ženoucího se za stále novými požitky a hračkami. Na tom založen ekonomický kolotoč dneška. Smrt je věčnému konzumentu chybou v systému, její pouhé zpřítomnění ten kolotoč příliš znicotňuje a jeho samého znevěrohodňuje, proto ji vytěšňuje a je k tomu veden majiteli kolotočů a tržnic.

Jak se to projevuje na hřbitovech?

Stávají se rezervacemi odešlých časů, pozvolna patrně vymizí, dnes už v Praze pomalu polovina nebožtíků nemá hrob, je někde vysypána. Není-li hrob, chybí další z kořenů, co spojuje, ukotvuje, pochopitelně tím, co tu zůstali.

Na výstavě Hřbitove hřbitove v Náměstí na Haně jste představil soubor Český náhrobek 1800–2000, každý rok je reprezentován fotografií náhrobku v tom roce vytvořeném. Která období se vám nejhůře kompletovala?

Problémy jsem měl s lety kol 1840–50, klasicismus se vyčerpал, sochaři už nacházeli zakázky mimo hřbitova a výroba náhrobků se ocitla v rukou neinvenčních kameníků. A potom k mému překvapení s normalizačními sedmdesátými/osmdesátými léty minulého století, to je vskutku šedé, ani na hřbitově nebylo tehda radno vyčnívat. Domníval jsem se, že bude větší problém s padesátými léty, ale to ještě dožívala tradice i řemeslo, tam se dají najít pozoruhodné kousky.

A v produkci dneška?

Velmi zřídka. Jsou-li budovány nákladnější náhrobky, vesměs jde o sériový nevкус, navíc často mizerně řemeslně provedené. Z produkce let po listopadu 89 ponejvíce na zdejších hřbitovech upoutají nepřehlédnutelné náhrobky „světských“, tím míním lidi od kolotočů, houpaček a kdovíčeho. Pro jejich „rodiny“ jsou náhrobky jedno z míst, kde je rod zakotven, vymezen od okolí a může se jím prezentovat, dnes už bez zábran. V reálu to jsou vesměs velké tmavé leštěné kameny s hyperrealistickými portréty zesnulých, mnohdy téměř v životní velikosti, vždy přezdobené soškami, svítilnami a květinami, a na dobrých místech. Druhá společenská vrstva, vymezující se v náhrobcích, jsou lékaři, ti tak čini kultivovaněji, vesměs drobnější plastikou.

Vaše nejoblíbenější období na hřbitovech?

Na českých klasicismus, to bylo asi nejvýraznější a nejosobitější období zdejšího funerálního sochařství, a nejen pražského, i když ani to není dosud doceněno, Práchnér, to je sochař evropského formátu. Velmi poutavé jsou kupříkladu početné soubory náhrobků severočeského pohraničí (Šluknovsko, Novoborsko...). Z toho, co znám z Evropy, tak lužický barok (Görlitz, Bautzen, Zittau...), ikonograficky přebohatý a groteskně expresivní, s těmi odevšad se šklebícími a chechtajícími kostlivci.

Vaše oblíbené země, co se týče pohřebišť?

Velmi na mne zapůsobily islámské hřbitovy arabského světa, svým despektem ke smrti. Na hromádce písku rozbitá tvárnice, cihla, kus cementu, pár střepeň...

A u nás doma?

Dost unikátní je třeba to, že na mnoha venkovských i maloměstských hřbitovech najdeme desítky náhrobků starších sta let, to leckde není. V Bretani kupř. jsem na pohřebišťích ke svému zklamání našel nejstarší náhrobky ze 70. let dvacátého století, fungující trh to tam zařídil.

Jak jste se na hřbitovy dostal vy?

Počátkem osmdesátých let, při dokumentování zdevastovaných pa-





XXIV)



XXV)



mátek. Mnohé hřbitovy, a nejen v Sudetech, byly velice zašlé až zpustlé, což mne jakožto opožděného romantika oslovovalo. K zobrazování se mi to jevilo atraktivnější, než ty už poněkud únavně se opakující venkovské přízemní zámečky zapadlé do bahna státněstatkového marasmu.

Na těch prvních fotografiích bylo plno romantického hřbitovního harburdí a bylo to uděláno nepoučeně a hodně naivisticky. Dnes věcně dokumentuji projevy hřbitovní kultury a nekultury barevnými diapositivy, volnou černobílou fotografií jsem opustil na počátku devadesátých let.

Bál jste se při práci na hřbitově?

Mrtví nekoušou, ublížit mohou i na hřbitovech jen živí. Většina opuštěných bohatých hrobů v Čechách byla vykradena. Jednu partičku jsem potkal tak před dvaceti lety při práci v hrobní kapli na dost opuštěném hřbitově ve vylidněném kraji západočeských Sudet, zrovna páčili kovovou rakev. To jsem měl strach ještě na nádraží.

V exotičtějším zemích pochopitelně ano, třeba v obydleném městě mrtvých v Káhiře či na zaniklých čínských hřbitovech v Bangkoku jsem si nebyl jist, co mne potká. Nebo když mě osamopalovaný domorodec hlučně vyprovázel z pohřebiště na jihu Etiopie. Ale i v Evropě, ve Španělsku třeba se na hřbitovech nesmí fotografovat, vždy, když přijeli policisté, bál jsem se o filmy.

Jako by se ti kostlivci z náhrobků, když jste je přestal fotografovat, nastěhovali do vašich kreseb...

Ta smrt v nich je vždy nějakým způsobem přítomna, ostatně jako v životě. Dáno to už mým ustrojením melancholika. Občas v kresbě polohy střídám, v období figur je smrtka čitelnější, než když je ukrytá v ornamentu, to může zvenčit mást. Čím jsem starší a jí blíží, tím jsem ve výrazu umírněnější, už tam není tolik šklebu a grotesky, víc snad touhy po smíření, přitakání, splnutí...

Příběhy vašich postav v přítomné chvíli se odehrávají na neutrálním pozadí, figury se v poslední době omezují na nejelementárnější znaky. Dříve tomu tak vždy nebylo, propůjčoval jste si nejrůznější kostýmy a někdy je hnal do dost bizarních stylizací, často jste se inspiroval zeměmi, jimiž jste cestoval. Co znamená tato proměna?

Všechny příběhy si jsou velmi podobné, v tom důležitějším, jako hlad, žízeň, touha, její naplnění, nenaplnění... Při určitém nadhledu se jeví zaměnitelné, dají se pokládat za jeden příběh, stále se opakující. Kostýmování to znejasňuje, jako nadbytečné se vytratilo, pro tuto chvíli.

Děje ve vašich kresbách se často odehrávají v návaznostech, některé figury se vracejí, jindy kresby na sebe navazují v podobě jakýchsi seriálů, jako by byl vyprávěn jeden nekončící příběh...

Příběh autora, je to víceméně o něm, a možná proto ty zmiňované kostýmní převleky z dávna, ukrýval jsem se v nich...

Používáte výhradně drobných formátů, v posledním desetiletí ne větších než A4, proč?

To mé kreslení je často docela pracná ruční práce, nedá se provozovat na velké ploše, když není k dispozici pro kreslení celý den. Finanční náklady nejsou též zanedbatelné, malé formáty se lépe skladují. Velkou část pracovního života jsem strávil v maringotce, tam větší papír než A3 nebylo na co položit, také jeden důvod.

Chtěl jsem v mládí dělat grafiku, nedostal jsem se k tomu, tak jsem si ji začal kreslit. Ta z přelomu století, pochopitelně předešlého, kterou jsem obdivoval, a z níž jsem i vycházel, velké rozměry nepoužívala. Ten pokojový rozměr mi zůstal, je v komunikaci sdělnější, k velké ploše třeba moc fachu, a ta mne nebaví.

Čím jsou svátky Dušiček fotografovi a výtvarníkovi?

Pro fotografa-dokumentátora je po sezóně. V krátkém listopadovém dni sluneční světlo mnohde nepřehoupne přes hřbitovní zeď. Na hrobech je plno květin a věnců, překážejí, po cestičkách chodí mnohem více lidí a hřbitovní fotograf je na hřbitově přec plachý vetřelec. Kreslíři začínají dlouhé večery, přející soustředění i vytržení...

(Olomouc–Sokolov, září 2005. K výstavě v Café '87 v Muzeu umění Olomouc připravil David Hrbek.)

I N Z E R C E -----



Miroslav Urban

JAK TUČNÝ, JAK KRÁSNOU KOCOUR TEN BYL...

(hrst veršů mladých let /1983–1986/)

Poslední paprsek odmítá tmou ve skle
Pohár je dopit piškot dojezen
Zůstává umřít a vše to tak prosté
Jak slunce posté zmizet v krajině

Roztekly stopy v sešlém sněhu
V propadlých hrobech hrdla nežízni
Nešumí křídla jen prach mizí prachu
A vadne hlína co nás zatíží

Už taky ledacos mne bolí
A ztěžka chodím do schodů
Za chvíli o francouzské holi
Kličkovat budu osudu

Jednoho života až příliš
Ne nechci žádné vzkříšení
Zmizet jak pramen jako příliv
Jež slunce v odliv promění

Pokleslá vůle ubývají síly
Přestárlý vrabčák z hnízda vypadne
Pramice snů rezem zakotvily
Není víc dálky jež tě zve

Pod berlí vyschlý písek skřípe
Ze zítřka vstříc ti plísňě dech
V prach propadly se včerejší tvé písně
Němými ústy trapně lapáš dech

Martin David

Živit ty dnešní fracky!

Kdyby si von raděj tláskal bobše!
Ale to von ne, to von ne!

Nastříkal si fakany!
A teď je musí živit!

Holt musí hákovat!
Musí pěkně makat!

Vod nevidim
do nevidim.

Ty rozrůzněné tváře lidí...

Ty rozrůzněné tváře lidí,
proudivší po bulváru metropole...

Na něž nesmíš ulpívat pohledem!
natož na ně s úžasem zírat!
natož se za kýmkoli z nich otáčet!

Ačkoli kamsi chaoticky kráčejí,
každý zaneprázdněn sám sebou,
v okamžiku, bleskurychle by zjistili,
žeš kdokoli, ach kdokoli snad jiný...

Autoportrét

Vším čím jsem nejspíš byl,
byl jsem většinou nerad!
Vším čím jsem nejspíš nebyl,
byl jsem docela rád!

Stavební mistr, projektant,
vedoucí kina na periferii Teplic.
Kavárenský povaleč
anebo továrenský dělník.

Topič v plynové kotelně zdejších lázní.
Čekající na onu revoluci,
jež, jak víš, nikdy nepřijde
(revoluce srdcí a duší...)

Petr Král

PŘESUNY

xxx

Poslední výzvy k válce
v hloubi tělesných šatníků.
Jídla demonstrují v talíři,
ruka náhle ve vlasech
co zpráva.
Z aut pod vrstvou pachů
dál syrově táhne,
nemíním ti účtovat střetnutí v metru, pohledy
na hodinky, světelné číslice na pohaslých
budovách,
nechám dni kantýny i astrofysickou kuchyňku,
něžnosti proudící bez nás
v našich chodbách; dál jdeme *be* i *bop*, čerství
venkovani bez vlastností.
Dny deště budou pojednány co provizorní
kontratyp,
tak jako jsme předem víc zpáteční taxík
než myšlenka na ty, k nimž jdem na návštěvu.

xxx

Dělník v pondělním světle
je celkem dobrák, křiklavá helma, tupost jeho sbíječky
a mobilu mluví ale za něj, a mají navrch.
To jistě není, co se má říkat nahlas,
jen co den jasně hlásí hned od rána.
Má vlastní role v dějinách teď spočívá v ponoření lžičky
do kafe
a v nesmlouvavém míchání.
Autobus vozí v dešti po městě
čerstvé psí enóno, to za jízdy pomalu stárne,
dvojice se stáhla na kraj chodníku,
kde každý vrůstá do vlastní loužičky.
Brzy podzimní výslechy,
snad (přání) i trest příliš činorodým.
Nakonec zbývá ornament: uzavřená maska, v níž se
vyprazdňují
základní struktury.

xxx

Závidíš Standovi ranní fernet,
do konce snu ho pak marně sháníš
po celém městečku, modravý ranní fernet
k poflámové polívce. Je jistě marné hledat fernet
ve snu, konečně stejně
jako v okolní Paříži, kde občas číšník nese ulicí
pití na tácku,
nikdo však pro tebe ani pro tvé přátele.
Naštěstí pořád máme knihy u postele, ranní kafe,
švýcarský nůž, varhany Yamaha, jeřáby Thompson.
V koupelně visí tvůj župan, venku ve výkladech
táhnou armády kabátů.

xxx

Vítr nadouval noc, nechával znovu vlát kůži
v odstupu od těla,
střechu a dveře drnčet mimo dům.
Vino dál táhlo samo, z ulic do žil
a zpátky. Někdo toho měl dost, snad
ty sám; okolní tma spolkla včas adresu
i jméno. Až zítra vyžene sousedku z domu další
manželská bitka
najde venku ranní ulici jak útěšně neobydlený pokoj.

xxx

Víc v noci, než v sobě,
trochu se hroužíš
a trochu vrtíš, za á otrávenej, až potom - bočně -
máš chuť na lok vody.
Která přátelská ruka nás vprostřed tmy
podrbe na zádech? Ženská část vesmíru teď jen
usedavě mží
do prázdna sychravých stodol,
mužská toporně trčí v jejich zdech.
(Neušel nám skrytý život mansard,
natolik, že jsme v jedné prožili
celou existenci. Jen se sem hrnuly, strašidla
i zaběhlé holky,
revolucionář se ukázal v kšiltovce;
protáh ses tu, jednou i podělal,
snads tu jen neporodil.)

xxx

I s doutníkem teď odvážen hned po ránu
jako všichni, od bouřících arén antiky k nezvučným
lágrům zítřka.
Prodavač kuřat už má kuřat po krk,
jen imbecil nade mnou nemá dost bušení svých beden,
sele nestálo o česnek, jímž ho třem.
Den si matně vzpomíná na piáno nechané kdesi
pod vodopádem, snad jen pod tichým splavem let.
Ve světě bez Pánaboha
vzdálený úsměv holičství; místo terapie v hloubi
odpolední
váhavé, ale pilné listování šatníkem ulic,
nádavkem občas i náhle vystrčená zadnice
z rozhorlených strun kvarteta, na nikoho a na všechny.

xxx

Výsady ostrovů,
smůla poloostrova;
pohled do dálky
jako malá domů.
Pozorně přiložit a rozestřít
letní vinětu,
přidat se sám k létu
co neskladné ovoce.
Dozrávání světla a omyté ulice,
některé navždy smyté.
Daleké úchytky, úchylky. Doutnák
doutná, z lehké mlhy zvolna vyvstávají
další -árny a -ovny.
Pustá zastávka v letní tmě
čeká na půlnoc,
ministerstvo varuje,
kouření způsobuje.

Sousto

Teď tu jen žeru noční špek
jednou tě ale pořád míním lízat
plně zaujatý tím co
ani tak neskrýváš
pod svými
řekněme hadříky

Řvaly na nás hvězdy,
teď jenom civí.
Až daleko za mořem s tebou sedí u vína stejně
nepodrbaný Ivan,
každý ze své strany chvílemi taháte
za pokrčený okraj ubrusu.

xxx

Praví čeští Židé byli *robinové*,
říká mi ve snu Ivan W.,
jen ve tmě se opravdu touláme
a potkáváme,
stejně jako slova.
Dnes v noci se nakonec přitiskla
i krásná Helenka, snad odměnou
za odkroucená léta.
Co nám to ale skvělého
vařil Sergej? Chuť se vytratila, i jméno,
zbylo bledé blikání na dně talíře
a útěcha, že v nás slavně zmizel
kus pravého jídla.
Toulavá slova, chytlavé panstvo
v pláštích z chitinu;
v záhybech ranního ubrusu pak znovu
shledávat důkazy
o tajných přesunech párátek.
Nábytek zvolna propadá domem,
dnes ještě neumřeš, ani nenarovnáš
vzporný fald na koberci.

xxx

Brejle nám shrnují vlasy dopředu,
snad je to k stáru zajímavější;
tolik zas ani nežádáme.
Směšně vrážím ve tmě do láhve,
která se vážně kácí
- a zas nevím: pronikali jsme přes kamarády
k holkám, byli jsme přes holky
s nimi? Zmatení hrozí z obou stran;
čím víc narůstá zahradám hřebínek,
tím víc se na loukách něco hatí.

Aleksandar Petrov

Smolný

Matka představuje můj osobní kontakt s Leninem
Lenin byl ve Smolném. Matka odjela.
Lenin udělal ve Smolném hlavní štáb revoluce.
Matka chodila do školy ve Smolném
Který se nazýval Ústav pro mladé šlechtičny

Pro matku byl Smolný vězením.
Trocha volného času jednou za týden. Jako v armádě.
Prázdnin by nikdy nebylo.
Vánoce a Velikonoce mezi tím.
Jeden velký ples.

A pak Lenin. Dělníci na ulici.
Revoluce byla krátkým přerušením tříd.
Přestávka mezi Německem a Francií.
Rusky se mluvilo v neděli. Nebo se jenom šeptalo.
Dokonce během cesty na jih.

Starý Sankt Petěrburg na nádraží. Rozloučení
s ikonami.
Dívky v uniformách. Bratřenci s květinami.
Bonbón z tajného šuplíku. Dávej na sebe pozor! Piš!
Požehnaní od babičky. Dvojče s hrníčkem v ruce
Brzy se setkáme!

Opět Rudí a matčin Smolný na moři.
Nová paní domu. Se žlutými tvářemi.
První směna není vystřídána. Lekce hladu.
Oděsa - Varna - Sofie - Niš - Bělehrad.
Nakonec turecký Bechey. Káva s mlékem na snídani.

Podivné slovanské názvy. Dotěrní ruští nápadníci.
Se známými nárameníky nebo v civilu.
Balkánský Smolný. Slavnostní zakončení školy. Ulice.
Noblesní dáma v kapitalismu.
Deset hodin denně u pokladny.

Nová matčina rodina. Nezměněné staré návyky.
Válka. Rudá armáda. Za jedním stolem s důstojníky.
Pití čaje. Rozhovory do svítání. *Po dušam.*
Jiné názory. Obyčejná slza.
A opona.

Pády. Vzlety. Matka navštěvuje Lenina
jako by vcházela na slavnostní recepci. Jako by šlo
o návštěvu nového ředitele ve Smolném.
Uklonila se a šla. Beze slov.
Matka zešedivěla. On už byl mladší.

(1973)

Úplně jako ve filmu

Houpají se domy
s přestávkami aby nespady
vítr sfoukává střechy
jako klobouky lovců
s hořícími pery
ulice září světlem
ztemnělého slunce
mechanické loutky se točí v záchvatu vzteku
narážejí do sebe
a navzájem se rozbíjejí.

Requiem pro neznámého nájemníka

Neznámý nájemník který žije pod stejnou střechou
Minulou noc nečekaně zemřel.
Možná byl známým jater
Nebo poradcem srdce;
Dárce krve nebo pijavici
Potápěčem v temném měchýři hořkosti;
Nebo kontrolorem letů v plících.
Možná někým bez něhož se neobejdeme,
Agent ochranky
Jehož ztráta mě jednou může
Stát život.
Možná byl bratřancem žeber
Přítelem žláz, kamarádem beder,
Někým kdo je vždy nablízku
Aby tě rozveselil,
Když se potopí tvé loď,
Ale většinou světu neviditelným
Stísněný mezi temenem hlavy
A špičkami prstů u nohou.
Ať už byl kýmoli
V den jeho pohřbu jsem oblečený
Do svého všedního světlého obleku.

Polnice posledního dne

Stoposchodové domy usínají, jak stáda zvířat unavených,
zeměpisci zanáší křídou hvězdy v nebeské mapy,
krůpěje deště v rudé záři lamp, jakoby písek okřídlený,
a měsíc, zlatý kocour, leží vedle mne na kanapi.

V bazénech mrtvé ryby rezavějí, černé růže a uhlí,
kupci a holky vysvlečené, básníci, vězni, věznic.
Orchestr policajtů melancholicky troubí na pozouny
a tuby,
když městský pánbůh počítá hvězdy, duše a mince.

Jak v pohádkách pod městem žijí, velryby, delfini s tritonem
v strašlivých sklepeních, v husté a černé vodě, jako ropa,
gryfoni, přízračné kapradiny a utonulé komety a zvony.
- Pustino z kamene, kdy pohltí tě příští potopa?

(1. května 1936)

(Z ukrajinštiny přeložil Tomáš Vašut)

INZERCE



Moje myšlenky jsou daleko,
Za mořem.
Oči suché.
Avšak tělo pláče.

(Ze srbochorvatštiny přeložili Miroslav Černý
a Libor Martinek)

Bohdan Ihor Antonyč

Dědina

Krávy se modlí k slunci,
jež ráno plane vlčím mákem
a štíhlý topol stále výše,
jakoby strom se stával ptákem.

Od vozu měsíc odpřahují.
Konopné, širošířé nebe.
Vítř a dálka nedozírná.
V oparu sivém lesa hřeben.

Kohout a kužel a kolébka.
Z hor padá javorové listí.
Den se přelévá do doliny,
jak mléko do hliněné misky.

Koncert z Merkuria

Jak víko truhlu, noc přikryla mraveniště města,
v dolinách zapomnění vyrůstají hořké mandle - sny.
Na hlavy měšťanů, jak listí, padá hvězdný prach,
v křečích bolu a bohatství usíná lidský vír.

Střech zpívající býlí, měděné keře - antény.
Jako horoucí chmel, milenci na noc splétají se.
Červení raci lamp zvolna se sunou na stěny,
vychladá tělo, duše uhnívá, stříbří se plíseň.

Rudá milenka v teplém lůžku a hvězda spadlá
do starých peřin, mokré růže a červi z knížek.
Naděnec ve stanici rádiové vkládá
na noci gramofon chladivý kotouč měsíce.

(20. května 1935)

Stefan Kosiewski

Veselá novina

ta žena
neprosila o azyl

nepodávala
návrh

nečekala
na výsledch

byla těhotná
neměla čas

musila utíkat
neměla kam

bez peněz
na hotel

porodila - už se
stalo

nepochybně
měla velké štěstí

Otčina, otčině, ó otčino

když zemřu, když skonám, když mne již nebude
tento veršík ti připomene, že byl kdosi, kdo tě miloval
tehdy si posypeš hlavu popelem
a roztrháš nade mnou dekolt své sukně

Člověk

člověk mi vzal můj život
a pověděl: jste svobodeni

nazítří četl premiér v parlamentě
životopisy nových ministrů; vypnul jsem

televizor - oni všechno, co povíš
obrátlí proti tobě

Moták

Xavera - to je takové jméno
zapomínané jako Alexandr
jak Lesní ochranný prsten
sevřené nad tebou

je pozdě - za stěnou
zpěv: Andělko
ty mně nepíšeš dopisy
kdosi se bojí kdosi věří

na protilehlé straně střelení do vrabců
hled' kolik mají času
a ještě volné soboty

vezmi tedy svoji mámu na výlet
třeba do borového lesa do Prčic
to je také něco

(Romualdu Cudakovi roku 1975)

Tři japonské básně

Pobyt na světě
s čím jej možno porovnat?
Se světlem rána
které se na zobácích vodních
ptáků zableskne v rose.

Být z tohoto světa
s čím to možno porovnat?
Tak jako bych ránem
kanoí plul
nezanechávaje stop.

Kdy mám bédovat
kdy mám mít naději
když věci
budoucnosti jsou neznámé
tomu který pomíjí...

V listech od děvčat

v listech od děvčat
jsem nacházel různé předměty

Jaroslav Lesák

Zrození zbojníka Jury Vičíka

Jak sa Jura Vičík narodil? Stejně jak Marx. Stejným způsobem. Ale možná že o neco komplikovaněj. To sa stalo tak. Jurovi kudlovští stařícci z matčiny strany, Eliáši, měli v sousední vesnici pronajatý obchod s botama a střížním zbožím. Taky tam prodávali kalendáře a modlitební knížky. A jednu o žňách v jedenáctém roce, gdy byla každá ruka v poli dobrá, posadily do toho kvelbu ceru Anešku, kerá byla právě s Jurkú na rosypání, takže co s ňú. Mohla si tam aspoň v chládku v nečem listovat anebo rovnat pupušky anebo grindáky. Což taky dělala. Ostatně venku bylo horko jak v peci, a ona tam mezi regálama měla aspoň klid. Ostatně gdo by si teď o žňách šel kupovat boty či nejakú trá potahovou látku, natož modlitební knížku anebo kalendář. Ve žňa, gdyž sa klasy pářú a mozky ospalých starců měknú jak husince na návsi. V horku, gdy aji muchy mívajú zpoždění...

No a gdyž byla Aneška v nejlepším – z pupušek měla už jeden komínek postavený a druhý z grindákú dokončovala –, naráz sa rozklinkal zvonek u dveří a do sšeřelého krámu stúpil čert. No aspoň tak vypadal. Klobúk propotěný, ve tváři rudý, fúsek pod nosem sa mu odchlipoval. A že esli by, paninka, nechtěla kúpit tyto plátěny, vychrlil vzor, a kolik krabic v jakých číslech, že to pošlú příště poste restante, a tu že je průřez tú plátěnkú, aby prodejce věděl, z čeho je bota udělaná a mohl líp nabídnút, toť pod stélku je třeba papír, aby byl střevec lehčí a pro zákazníka tak zajímavějši, a že by, gdyž paninka dovolí, přibíl toť na zeď vedle regála reklamu, ostatně, jak můžete, paninko, prodávat tak zabordelovaný sortiment, a už sa hrnul s kladívkem přibíjat ten plech s rozesmátú figurú jak září štěstím, že si može na vymknutú haksnu obut právě tu vzdušnú plátěnú obuv. A gdyž byl v tom přibíjání, tak jí estě přeházal ten dotyčný celý regál, aby nejčastěji prodávané čísla měla po ruce a nemosela sa ohýbat nekam do tmy, trá pro jedenástky, a že teda na tých pět krabic, keré jí tady na pultě ponechává, potřebuje enom toť untršířit, prima, že děkuje, že už mosí, venku čeká kúň, kerého ráno před výjezdem zvažil, a vážit ho bude zase večer, aby sa vědělo, až to bude kalkulovat, kolik toho a za kolik zežral, tak rukulíbám,

kousky látky, vlasy, fotky
vylisované květiny, šněrovaďla
a také pravopisné chyby
ve tvém listě jsem nalezl
zapálenou zápalku

(Z polštiny přeložil František Všeticka)

Miroslav Fišmeister

MY POČÍTÁME KRÁVY

Skříň, to úvaziště zapadajícího slunce.
Užovčí závěs,
jenž pozdržel vůni brambůrků,
a přece už
prsty paměti do ní namáčejí štětec.

S holí studeného vzduchu v ruce
vstupuji do šesté minuty.
Znovu zelená; znovu liduprázdná.

Vteřiny kvádrů odtékají,
kráčejí po mně vody.

Mlžný prst se škrábe za lesem
Svařovat?
Mé stáří a řeka,
pramenící za mýma očima,
řikají: nýtovat.

a byl, jak sa u nás říká, v řiti. Enom dým sa za ním neudělal.

Zato Anešce sa z toho zmatku a při pohledu na tu napozděl rozřezanú botku udělalo tak zle, že naráz sa jí protočily panenky a když sa za hodnú chvílu probrala, uviděla zázrak. Její Jurka sedí a hraje si na podlaze s krabicama, na hlavičce opačně naraženú pupušku a pod krkem grindák a nigde nigdo. Jak o žňách. Tak to robě omyla pod kohútke, přebalila a s dodacím listem od plátěnek v jedné ruce a s Jurkú v druhé běžali dom.

Ale doma to už všichni věděli, že u nich ve kvelbu byl samotný Toma Baťa, kerý objížděl tehda v jedenáctém roce dědiny na okrese a oskúšával si tak na vlastní koži prácu svých obchodních cestujících, aby ho neoblaflí. To byla pro ně, pro Eliáše, veliká čest.

A Jurku? Děcko? Pohladili po hlavičce a strčili do pohrádky. Mezi ostatních devět.

Zbojník Jura Vičík a býk Strakoš

Najkrásnějšího býka neměli, jak by sa na Valašsku čekalo, v obci Hovězí, ale ve Ščípě. V kohútku byl vysoký jak regrút a nohy měl jak ty slúpy kolem cest, ty napúšchané karbolínem, jak říkávala moje stařenka, ty telekravické.

A mohlo byt neco strakatějšího? Snad enom mladý, sotva vylíhnutý kaštan...

A taky byl ten Strakoš otcem tolika krásných telacek, že sa ani na vizovské vršky vlézt nemohly, že sa mosely pást aji na tých vedlajších, co sa vršily kolem Hostýna a Vsetína. A nekeré sa dostaly až tam, gde sa říkalo: není zde nic, a teda do Nezdenic. A nekeré dokonce až za horu, gde toho nic bylo dycky víc: až do susedních Záhorovic! Ale to už sme zablúdili jak ty telata málem do Luhačovic. Vratme sa teda raději nazpátek, k jejich ščípskému tatovi Strakošovi, do jeho rodného chléva.

Ten sa tam měl jak nejaký lukšapaša, tam mu všichni pochlebovali a nadbíhali, takže Strakošovi začala pomalučku polehučku jeho důležitost stúpat do hlavy a chlévec mu začal byt malý a smradlavý.

Strakošova nespokojenost vyvrcholila po oblastní výstavě hospodářského zvířectva, mycače a holubů ve Valašském Meziříčí, gde dostal diplom a věnec z lučního kvítí. To mu tak stúplo do makovice, že zprvu ani nechtěl dom, na dědinu, že zostane tady ve městě. Ale pak ho tam ta městská dlážka začala tlačit do paznech-

tú a trúbení aut rožtilovalo, a tak sa nechal přemluvit a že to teda eště ze stařečkem Jenáčkem, to sem neřekl?, kerý byl jeho pěstitel a chovatel, skusí. A šli dom.

Stařeček Jenáček, scvrklý jako křížalka a za ním na konci provaza málem dvúposchoďový býk.

Enom ale došli na kraj Ščípy, zase Strakošovi do hlavy skočila ta blešivá myšlenka, že ne. Že do tej barabizny nepude ani za nic, že chce bývat aspoň v Síni slávy na obci. Mezi tyma vycpanýma legionářama a zbirků pazúrkú. A vytrhl sa stařečkovi z ruky a gé!, prošel zavřenýma dveřma rovnú do radnice. Akorát v Síni slávy turisté s otevřenýma hubama poslúchali výklad o místní flóře a fauně, když mezi ně vstúpilo to býčisko – a ulehlo si vedle starého rozladěného koncertního křídla.

Zavolali starostu, ať ho vyžene, a starosta zavolal hasiče, ať ho vyženú. Nemohli, protože měli stříkačku vystavenú za tím křídlem. Samé potíže.

Zato Strakoš sa měl docela dobře. Když zežral – nic proti nim – ty dva senem vycpané legionáře a strožoky v ukázce typické valašské světnice, vystrčil hlavu z okna a pustil sa do starostovy pýchy, do zahrádky. Dokonca zežral aji uschlé kvítka v zavařovačce na soku sochy našeho tatíčka Osvoboditele.

A vodu mu nosila paní starostová. Měla měkké srdce.

Takže mu skoro nic nechybělo. Akorát, považte, jak by ščípský starosta a radní na Okrese vypadali! Dyť by sa ešče mohlo říct, že mají na radnici chlévek!

Takže svolali obecní zastupitelstvo do hospody k Pechom a tam jeden lidovec, nejaký Topolánek, navrhl, aby vzkázali na vojenskú posádku do Holešova, aby toho obecního, a teď už pro společnost nebezpečného býka odstřelili. S čím nigdo nemohl súhlasit. Zejména ženské ne, protože ukažte mně ženskú, kerá nemá ráda telata! A tak ale po pěti pivech a pěti zelených na osobu obecním zastupitelstvem náhle proběhl záskub v podobě nápadu, zavolat Juru Vičíka zbojníka. Ten by si mohl býka trá hodit aji na záda a odnést trá Jenáčkom až do chalupy. Anebo ho tam rovnú, pravda, hodit.

Nápad to byl dobrý, ale gde Juru hledat. Byly tehdy všude kolem Ščípy hluboké neprostupné lesy, a ne jak teď: jak když sirky rosypeš...

Nakonec jim gdosí řekl, že by Juru mohli naít vysoko v horách, u vodopáda. Protože tam nejaký Berta Svobodný, Baťův spolupracovník, stavjá vilu a Jura mu pomáhá.

No nebyla to tak úplně pravda. Berta Svobodný ne-

měl tam vysoko v horách pod vodopádem rozestavěnou vilu, ale měl tam obyčajný baťovský půldomek. A Jura mu nepomáhal stavjat, ale vyhnat z půldomku jezevca, kerý sa tam usadil, zatímco byl Berta z Baťu na cestách.

Každý, komu sa gdy v baráku usadil jezevec, vám řekne, že vyhnat usaděného jezevca z baráku není enom tak. Že nejlepší a vlastně jediný spúsob je, všechno z baráka vystěhovat, aby sa ten jezevec nemohl přemistovat z pohovky do postele, z postele do uhláku a podobně. Stačí, když necháte v místnosti enom obraz na stěně, takový jezevec si přistaví židlu, odhrne obraz, v mžiku udělá dūru do zdi a šup do ní. A každý, gdo bydlel v baťovském půldomku, vám řekne, že v něm bývaly zdě obzvlášť chatrné, protože Baťé byli sice kujóni, ale šetřili, gde sa dalo.

A protože Jura tehdy, když Berta Svobodný objevil v domě jezevca, akorát lašoval kolem vodopáda, proč by nepomohl bližnímu od potvory. A tak sa do lesa pod vodopádem vystěhovával neenom nábytek, ale aji různé umělecké předměty vysoké hodnoty, keré Berta Svobodný nakúpil v aukčních síních po celém světě. Různé ty Venuše z alabastru a Mikelanželovy obrazy a pravé benácké špíggle ešče s rozmarýnkama a milostnýma psaníčkama ve vyřezávaných kútech; a mosely sa ven vynést aji všechny krabice, v kerých sa povalovaly všemožné pitominy, keré Berta Svobodný skúpil na bleších trhoch v tých městoch, keré z Baťu navštívili, jako například vodovodní dýmky, vyšívány glozetový papír, trhač krčních a trhač nosních mandlí, různé zpětné zrcátka, spínače a dynamy, dokonce aji prostřilaný sádrový korzet po jihoamerickém generálovi sa tam v jedné bedně skrýval.

A když byli v nejlepším, když už chytali jezevca za chlupy, přišla ta delegace ze Ščípy, esli by Jura tento. No dobře to dopadlo. Jura toho jezevca chytil a vyhodil sklepovým okýnkem, otřel si čelo, vyslechl delegaci, a už spěchal s chlapama, sakra práca, na ščípskú návěs.

Přišli tak akorát. Protože už nebyla vidět ani drogéria, ani radnica, ale málem ani kostel. Tak sa ten Strakoš pýchú nafúkl, tak byl veliký. Celú návěs skoro zalehl a funěl na lidi. A lidi ze strachu před jeho rohama seděli na střeších dřevěnic, Topolánek dokonce mžúral na svět zpoza kostelových hodin.

To když Jura uzřel, vyplul stéblo z huby, zabřčel si pod fúsy, no pravda, otočil sa na obrtlíku a běžel pryč. Když doběhl k vodopádu, zoptal sa Berty Svobodného,

esli si može neco z toho sběru počtat a když ten řekl že ano, pošchal si aji pragovku, naložil ju a cobydup sa vrátil zas na ščípskú návěs. K Strakošovi sa, všichni tu Jurovu statečnost obdivovali, otočil prdelú a pomalučku polehučku vyndával z krabice trhače nosních a krčních mandlí, různé dynamy a spínače, vodovodní dýmky, dokonce aji prostřilaný sádrový korzet po jedném jihoamerickém generálovi.

A protože Strakoš byl zvědavý, jak ostatně všeci býci bývajú, nedalo mu to a šel hodit čučku, co to ten Jura z auta vytahuje. A už už sa tým pitominám chtěl zasmít, ale úsměv mu stuhl na tváři. To že su já, v hentom benáckém zrcadle opřeném o trn, jak sa na Valašsku říká trnce, takový prcíček? To že su já v hentom pravém benáckém špígglu, opřeném o zeď, takový psík u budy? To že su já taková šmúha?, v tom benáckém zrcadle opřeném o tento... a málem sa rozplakal. A svinul sa Jurovi k nohám. A Jura za velkého potlesku ze střež odvedl Strakoša k Jenáčkom.

Gdyž potom slézli aji všichni ščípští chlapi ze střež a v hospodě u Pechú oslavovali Jurovo vítězství nad býkem, nekerí měli ten názor, hlavně Topolánek, že by to jedno pravé benácké měli strčit Strakošovi do košatiny nad hrant, aby mu dycky, gdyby ho zas popadl ten amok, připomnělo jeho velikost, což Jura tvrdo odmítl. Ani zvířata sa nemajú uměním trvalo ponižovat.

INZERCE

Kocovina je zlá,
když po veselém večeru druhého dne pronásleduje Vás u práce. Zastavte ji Neokratinem!
Neokratin – stále používán proti bolesti hlavy a různým bolestem.
NEOKRATIN
a lékárně
1 balení po 8 tabletách Kč 11,00.

ROZHOVOR

(s básníkem Albertem Kaufmannem)

**Nejděsivější totáč je globalizace**

Básník Albert Kaufmann, vlastním jménem Vítězslav Čížek, se narodil v roce 1952, v Praze na FF UK vystudoval češtinu a dějiny filmu. Od roku 1977 pracoval v Ústřední půjčovně filmů, v 90. letech v České televizi. Od roku 2002 je na volné noze. „Na stará kolena“ se oženil, před dvě-

ma lety se mu narodila dcera. Poezii psal od konce 70. let do konce 80. let, knižně debutoval až v roce 2001 sbírkou Indiferentní krajina, kterou vydala Paseka; loni na podzim mu v nakladatelství Cherm vyšla knížka Otvírací doba. Záznamy. Žije v Praze.

V nové knižce se vracíte k věcem dvacet a víc let starým – proč jste svolil k edici až po takové době?

Probůh, jaké svolování! Našli se blázni (můj kamarád Honza Majcher ve spolupráci s doktorem Šulcem, jenž inicioval vydání Indiferentní krajiny) ochotní risknout prodělek, ztrácet čas dyndáním podpor a vydat to, protože se jim to líbilo. Tenkrát v listopadovém vření jsem se včas nepostavil do fronty zasloužilých a ony ty odkazy zásuvek lidi brzy přestaly zajímat a začaly být ztrátové.

Líší se Indiferentní krajina, váš opožděný debut z roku 2001, od nynějšího svazku něčím jiným než datacemi básní?

Musím se ohradit proti debutu. Ten jsem si odbyl dvacet let předtím v samizdatu. Asi se liší ne dvakrát nápadným postupným přechodem z nasranosti do skepse a odtazítosti. A taky způsobem vzniku. Ten vám dneska může připadat bizarní a trochu vám přiblíží tehdejší Absurdistán. – Po Indiferentní krajině (1978–1981) jsem si tu a tam poznamenal nějaký nápad a dlouho to k ničemu nevedlo. Pak jsem se připlel k nějaké prkotině (disidentský mejdan), která skončila perlustrací. A tři čtvrtě roku na to, souvislost mi hned nedošla, v únoru 1985, jsem ležel doma s chřipkou a zaklepal u mě muž nápadně erárního vzezření. Uvítal jsem ho jako kontrolora nemocných, vylovil neschopenku a on si ji pozorně přečetl. Pak vytáhl svou legitimaci a představil se jako PhDr. Michal Fábera z ministerstva vnitra (dnes je šéfem české pobočky bezpečnostní agentury Group 4 a má i svoje heslo v Kdo je kdo?). Popovídali jsme si asi jako Švejks s Bretschneidrem, ještě se párkrát stavil v práci, a když mi volal, několikrát jsem mu vysvětlil, že s ním nemůžu jít na pivo, protože by nás v hospodě mohl natrefit někdo, koho taky sleduje a kdo mě zná, čímž by se to profláкло a on by

měl průser za zvoranou akci. Naštěstí krátce na to umřel Černěnko a nastoupil Gorbačov. Soudruzi měli najednou úplně jiné starosti a dali mi pokoj. Nemyslím, že mi něco hrozilo kromě nepříjemností, byl jsem v jejich hře naprosto podružná postava, ale popadl mě strach o rukopis. To jsem samozřejmě věděl, že když přijde domovní prohlídka, zabaví všechny popsané papíry včetně blbenky, co nakoupit na víkend. A v tomhle děsu jsem ze svých poznámek během pár dnů sestavil knížku. Přetukal jsem rukopisy na stroji, rozložil po podlaze, stříhal nůžkami, skládal, škrtał, dopisoval a sestavoval. Hotové dílo jsem namlátil přes deset kopíráků a rozdal spolehlivým lidem. Takhle tedy vznikla Otvírací doba. – V srpnu mě zase něco napadlo, první sešit Záznamů. Pak druhý a do toho mi na podzim konspirativně volal táta z Jihlavy, kde se dala chytit Svobodná Evropa, jestli znám nějakého Kaufmanna, že o něm zajímavě mluvil Pavel Trigríd, protože ho otiskl ve Svědectví. Takže nový strach o rukopis. Sešity Záznamů sice jsou trochu tematické, ale sešitová forma je daná tímhle. Vždycky jsem hned rozdal průklepy, aby to někde bylo, kdyby něco. Nebylo naštěstí nic. Pro úplnost dodávám, že jsem po těch letech nic nepřepisoval, nepřidával ani neubíral. Bylo to hotové už tenkrát a tak to taky zůstalo.

Ostatně jsou pro vás ty básně dneska v něčem aktuální, živé?

Bohužel ano, radši bych byl špatným prorokem. Už jsem zase zažil obdobné pocity nebo situace. Ale je to jinak. Tenkrát jsem si myslel, že ideologie je prvotní a moc jde ruku v ruce s ní. To známe z dějepisu, jak prachpitomá páska na rukávu člověka pozvedne z bezvýznamnosti a dá mu pocit, že je důležitý. Dneska už vím, že zároveň existuje dost rozšířený druh lidí drogově závislých na moci a musejí u ní aspoň přicmrndávat, aby měli proč žít. Jestli se ta moc jmenuje NSDAP, Národní souručenství, KSČ, ODS nebo ČSSD, to je pro ně vedlejší. Záleží pouze na tom, kdy se narodili a kdo zrovna vyhrál volby, když zahajovali kariéru. Tehdy mě to zmátlo, protože moc byla monopolní, dneska si můžete vybrat a je to tudíž názornější. Plno lidí vstupuje do politiky, jako když třeba inženýr elektro hledá zaměstnání: Siemens se zrovna dostabilizoval po personálním zemětřesení, Bosch se sotva drží nad vodou, tam taky ne, ale Westinghouse expanduje na východ, zkusím to tam. Přinejhorším je tu česká Tesla. Ale to jsou srandičky. Mnohem horší je, že lidi ztrácejí potřebu svobody, že ji klidně vymění za pohodlí a uprděnou jistotičku. Že se znovu spontánně šíří proletářská mentalita. A hlavně že moc se už necítí ohrožena, když proti ní někdo brojí. Takže je nezranitelná. Nejděsivější totáč je globalizace, ale to by bylo na dlouhý traktát.

Vzpomenete si, co vás přivedlo k psaní?

Outsiderství, co jiného. Byla to náhražka za opravdický život. Byl jsem vždycky v kolektivu oblíbený, takový třídní kašpar, ale nikdy mě nikde nevzali do té nejužší party, do toho nejzasvěcenějšího kruhu, kde se dělaly ty opravdické lumpárny a nejnebezpečnější kousky. Počátek básnické polohy je patrně v takové freudovské příhodě. Byly mi asi čtyři roky, možná pět, a byl jsem s rodiči na nějaké dětské slavnosti. Konal

se tam závod tříkolek a byl řádně odstartován mávnutím praporku jako opravdický závod. A tomu pánovi, co to odmávl, uletěl praporek. Všichni kluci vyrazili, jenom já koukal, jak ten pán drží v ruce prázdné klacek, čumí jak vejř a praporek letí pryč. Táta mě rozstrčil, ale já jsem nešlapal a okouzlen jsem hleděl na tu komickou příhodu. A tohle dělá dodnes.

Jaká vůbec byla doba přelomu 70. a 80. let, kdy jste psal?

To je zase na dlouhou přednášku, ale internet je naštěstí nafukovací. Jedním slovem bych ji charakterizoval jako nehybnost. Nebo bezčasí. To mohl ve zdraví přežít jenom vygumovanéj proletář. Nejvíc mě deptalo to dobrovolné otroctví obyvatelstva. Přežívání v ostrůvcích pozitivní deviance proto bylo vyčerpávající, poněvadž nikdo nechápal, co tím sledujete a co si za to můžete koupit. Navenek o nic nešlo, nikomu se nic moc nedělo, a mě nejvíc děsilo, že skoro nikomu o nic nejde, leda o to, aby se nic moc nedělo. Já to nedokážu definovat věcně jako profesor dějepisu. Byl tu výprodej důstojnosti za trochu luxusu, dohoda žerte si, ale nemlaskejte u toho. Všechno bylo ukončené nebo zmrazené jako polotovar. Absolutní neplodnost. Ztráta paměti. Marťani a klony. Strach a převládající názor, že kdo má důvod se bát, je blbej a může si za to sám, protože není ochotnej nebo schopnej to s nima skoulet jako Chytrá horákyně. V hospodách se zaváděly televize, a když ve zprávách hlásili, že zase odsoudili ty ztroskotance a zaprodance a Havel znovu sedí, jak myslíte, že reagovali štamgasti? „Že mu to volovi stojí za to, já bych se na to vysral. Josef, šoupli sem ještě jedno!“ – Dneska si myslím, že normalizace byla průpravou na globalizaci. Lidi se příští rok poslušně postaví do fronty na odebrání vzorku DNA a otisků prstů do nových dokladů, a ani neceknu, protože neodporovat buzeraci se do nich natlouklo už za Husáka. Mojžíš moc dobře věděl, proč svůj lid do země zaslíbené, která byla hned za rohem, vede oklikou čtyřicet let po poušti. Potřeboval nechat vychcípát beznadějně otroky a nechat vyrůst svobodnou generaci. Havel tu možnost neměl, dneska už to nejde. A jak by to bylo potřeba!

A co vás od poezie na konci 80. let zradilo?

Neodradilo mě nic, jenom jsem se vyčerpál. K tomu, co bylo, jsem řekl své a už bych se jenom opakoval. Nic extra jsem neprožíval, a než jsem se stačil k něčemu propřemýšlet, byl tu Vítězný listopad a já byl zrovna u konce životních sil. Potřeboval jsem regenerovat z těch roků beznaděje a stihomamu, a tak jsem zase koukal, jak letí praporek, a nechytil jsem vítr. Mám pár jednotlivých básniček, které se netýkají žádné epochy, jeden cyklus na sisufovské téma (otiskl ho Tvar tuším v roce 1998) a celou tu dobu hledám něco, co je hodno toho, abych se k tomu vyjádřil nebo se na to aspoň pořádně nasral.

Vaše texty jsou vzteklé, cynické, plné zoufalství a deprese – to všechno je autentický dojem z doby, anebo se do nálady těch básní promítlo ještě něco víc, nějaké vaše soukromé trauma?

Ono je to kombinace obojího. Já jsem k opravdickému osobnímu životu přišel až v padesáti, kdy jsem potkal přesně tu pravou holku, co jsem začal hledat v osmé třídě, a ten ideál furt nikde nebyl k máni. Takzvaný osobní život předtím byl sporadický a byly to vlastně úteky před sebou samým na úteku před epochou a mezitím vždycky dlouho nic. Já jsem opravdu prožil akorát to hovno rozmazaný do románu, jak mám v jedny básničce. Ale asi je to dobře. Kdyby se mi byla podařila vnitřní emigrace do šťastného osobního života, asi bych nic nenapsal nebo aspoň nic takového, za co dám hlavu na špalek, když už pod to jednou prdnu imprimatur a pustím to ven. Mně nic jiného nezbyvalo a dávalo mi to smysl života.

Přemýšlel jsem, pro koho dalšího z českých básníků je vztek, nebo dokonce, promiňte to slovo, nasranost, impulzem k psaní – napadli mě Effenberger, Řezníček, Diviš, donedávna Jirous, snad trochu Dryje... Napadne ještě nějaké jméno vás?

S tímhle byste mohl dělat moderátora na Nově. Každého druhého spisovatele zaručeně znemožníte otázkou co četl, protože pochopitelně nečetl nic. A vy navíc od těch pologramotných drzounů z obrazovky máte vzdělání, abyste ho mohl vyzkoušet, kdyby si vymejšlel, a usvědčit ho, že kecá a nečetl pořádně nic. Každý druhý autor je příliš zaujatý vlastními myšlenkami, než aby ještě stačil sledovat, co dělá někdo jiný, byť duchovně spřízněný. Oni to většinou jenom nepřiznají jako já. Když Fellini začal točit filmy, přestal chodit do kina. Programově a netajil se tím. Ve dvaceti mě to pohoršovalo, ve třiceti jsem pochopil proč. – Ale k otázce. Nejen ve vašem výčtu mi chybí jméno Karel Kryl. On je zaškaltován jako písničkář, ale byl to nejvýznamnější český básník poslední třetiny dvacátého století. Netvrdím, že to byl básník nejlepší, ale tyhle akademické žebříčky stejně k ničemu nejsou. Kryl je důležitý stejně jako pro 19. století Máchas, jenž pozvedl české cítění ze sousedské zaprděnosti a malá domů na evropskou úroveň. Dal našemu upachtěnému obrození křídla. Úkolem básníka je vyjádřit, precizně formulovat, co lidé cítí, ale nedaří se jim to vyžvejknout. Karel Kryl promlouval a promlouvá za miliony (i za mě, když mě v šestnácti zastihl srpen) a zasloužil by si ten největší básnický pomník.

Vím, že jste byl aktivním Řimsologem – představte čtenáři tuhle aktivitu, prosím, o co šlo?

Tím jsem pořád a – pozor – píše se to s krátkým i – podle doktora Řimsy z Váchalova Krvavého románu (1924). Předlohou mu byl tehdy známý pražský lékař a osvěťář MUDr. Jan Šimsa (1865–1945), zakladatel abstinentního hnutí, průkopník psychoterapie a vysvětlitel okultních jevů. Redigoval a z poloviny sám napsal dvousvazkového Domáciho lékaře (1930) a vydal řadu poučných brožur. Outsider Josef Váchal (1884–1969) byl pro svět objeven výstavou roku 1967 a v roce 1970 vyšel znovu jeho Krvavý román. Ten okouznil partu studentů na koleji Větrník a 8. srpna 1972 Jiří Kaše a Julius Hůlek po dvoudenním flámu u příležitosti narozenin prvního z nich náhodně identifikovali doktora

Řimsu. Tedy že to byl onen Šimsa. Nicméně české příjmení Šimsa pochází z německého „Sims“ a to zase z latinského „simatus“ a to opět z řeckého „simos“ a všechno to znamená „řimsa“. Maďarsky se řimsa řekne „párkány“ a je to maďarský název pro slovenské město Štúrovo, kde žije jeden ze zakládajících řimsologů. Takže jsme zpátky u té řimsy. Plným názvem je to Protialkoholní společnost doktora Řimsy, latinsky Societas contraalcoholica doctoris Řimsae, a protože kolega ze Štúrova je Maďar, je naším jednacím jazykem i maďarština, a to se pak jmenujeme Doktor Řimsa alkoholelené társasága.

Jak jsou na tom Řimsologové s aktivitou dneska?

Občas pořádáme naše kongresy, které původně byly parodií na vědecké semináře a vysoké školství, kde traktujeme svět skrze fenomén alkohol-alkoholismu. Jeden ze zásadních traktátů se například jmenoval Podíl opice na polidštění práce. Řimsologie byla vždycky sranda bez publika a je to způsob života nebo aspoň myšlení. Ale na tohle si vyzpovídejte doktora Hülka. On teď pořádá naše spisy a hlavně je teoretikem řimsologie, na každém kongresu přednese další díl své studie Řimsologie – její vymezení a povaha. Jula studoval hudební vědu a vzal si příklad ze Zdeňka Nejedlého, takže s tím nikdy nebude hotový. Třeba z něj vyrazíte něco, k čemu by se jinak nikdy nedohrabal.

Před třemi roky jste odešel z České televize, kde jste pracoval deset let, co děláte dneska?

Zní to asi uhozeně, ale především žiju. Konečně. To znamená, že mám zázemí, které jsem si zvolil, a ne že mi bylo nějak dáno nebo vnučeno. Z České televize jsem byl odejit při balvínovských čistkách 2002 a v té době za mnou přišla Helena říct mi, že jsem ten, koho celý život hledá, protože mě by ve snu nenapadlo, že bych mohl nějak vážně zajímat holku o dvacet let mladší. Takže když si mě brala (21. 11. 2002 na Alberta), byl jsem starší, tlustej, nemocnej a čerstvě nezaměstnaný. Do toho se nám rok po svatbě narodila Albertina, přímo symbolicky 17. listopadu 2003. Helena nějakou dobu pracovala v Pasece, a když tam nastoupila, dostala jako první práci přetukat na počítači moji Indiferentní krajinu. Tak jsme se poznali. To je příběh jak z červený knihovny. – Ale už jsem se chytil a funguju na volné noze. Taky nuceně, protože když jsem někam odepsal na inzerát, akorát si na prvním řádku přečetli, kolik je mi roků, a v devadesáti procentech se ani neobtěžovali odpovědět mi, že nemají zájem. Řada těch inzerátů za tři měsíce vyšla znovu, protože jim nikdo nebyl dost dobrý. Nebo s nima nevydržel. Kdo ví. – Letos jsem přeložil tisícistránkový německý román (Der Schwarm – Smrtící hejno od Franka Schätzinga, má vyjít na jaře 2006) a dělám externě korektora a jazykového redaktora. To jsou rychlejší peníze. Ostatně to kdysi bylo moje první (a dlouhé) povolání. Manželka taky píše a překládá, a tak máme doma jakousi literární manufakturu. Dneska se už můžu ohlédnout. Celý život jsem pracoval s jazykem, a to je veliké štěstí. Pro psaní je to strašně důležité.

Vydáte někdy knižně také váš prozaický itinerář, který jste si psal po revoluci v devětaosmdesátém roce?

Vyšel časopisecky jako příloha Tvaru v roce 1994. Jsou to deníkové úvahy od března do listopadu 1990, jak český básník prožívá první rok svobody. Tam je vlastně zodpovězená spousta věcí, na které se mě teď ptáte. Jenže to má nešikovný formát, asi třicet stránek. Na knížku je to málo, jako povídka do časopisu zase moc dlouhá. Třeba se to jednou vejde do nějakého sborníku k 50. výročí Vítězného listopadu jako kontrast k ušlechtilému plkání senilních pamětníků. A taky už všichni, koho by to ještě mohlo urazit, budou pod drnem a já rozptýlenej nad Šacherkem. A nebo to dejte sem na internet, tady na formátu nezáleží. Ale vážně, vy v tom na rozdíl ode mě máte přehled: Domnívám, že osobních reflexí téhle dějinné události je poskrovnu. Nevypovídá to o něčem?

(Rozhovor připravil Radim Kopáč)

I N Z E R C E -----



VLADIMÍR NOVOTNÝ / Za třiští životní epiky

(Oscar Ryba: Život mezi prsty. Nakladatelství poezie Protis, Praha 2005, 252 stran, náklad neuveden, doporučená prodejní cena 189 Kč.)

Obyčejný život člověka budiž v tomto případě spjat s občanským jménem Ladislav Koštejn. Odehrává se v rozmezí 1963 až 2002 a nepochybně v něm stojí za zmínku rozmanitá, pokaždé však dobrodružně pojímaná zaměstnání (včetně nedobrovolně povinné vojny u vrtulníkovoého vojska): kulisák pražského Hudebního divadla v Karlíně, skladník v krkonošském hotelu, potom různé manažerské profese, nakonec ještě redaktora v Děčínském deníku. Čili život navenek nikterak výjimečný, třebaže nepochybně vskrytu kolotající množinou podnětů i vznětů.

A literární život tohoto Ladislava Koštejna, písčícího pod literárním pseudonymem **Oscar Ryba**? Tady kráčí o přímo impozantní levitování mezi typickou figurkou z pražské bohémy a mezi legendou s tajenkami: možná byl Ryba opožděnou středoevropskou inkarnací někdejšího bítnictví a ke spisovatelskému guru tohoto hnutí odkazuje již v názvu své jediné zaživa knižně uveřejněné práce, povídkové sbírky *Žiju si jako rybouac* – anebo se stal vzácně romantickou odnoží druhé vlny českého literárního undergroundu? Vždyť šlo o vrstevníka Jáchyma Topola, Petra Placáka či Víta Kremličky, jenomže v osmdesátých letech minulého věku zavítával do jiných bohémských společností a do jiných hospod: zejména do těch v pražské čtvrti Braník a tam také spoluzaložil ediční řadu nemálo věhlasných samizdatových *Branických almanachů*.

Ale pak? Publikuje v časopisech jako Inicialy, Lázeňský host a Moderní analfabet, brzy dává dohromady svou první knížku (zpočátku ji chce nazvat *Žiju si jako Hemingway*), jenže dlouho, nesmírně dlouho čeká na její vydání, a když konečně roku 1998 jeho povídky vycházejí v brněnském Petrovu, zdá se, že literární bohém Ryba již v té době není na žádné kerouakovské cestě, nýbrž spíše na útěku, před vším i sám před sebou. Po „celém životě“ stráveném v Praze se vrací do rodného kraje, do Děčína, žije v České Kamenici, hledá své děčínské nebo česko-kamenické satori, údajně se snaží v té době dokončit román, který rozepsal na samém začátku devadesátých let, náhle však do jeho života vstoupí osud v masce nešťastné náhody. Anebo to možná není žádná náhoda, žádný nešťastný pád – to sám vrtošivý i krutý osud ho smete ze skály do řeky Kamenice a Ryba mizí v jejích vodách. Anebo to byla jakási osudová oběť? Potom však ničemu nezabránila: čtyři týdny nato vlny, které uchvátily Rybu, se už povodňově šíří po celé Rybově literární vlasti. Pak ustoupily, něco tajemného a krásného, byť i bolestného však po nich zůstalo: ona legenda o Oskaru Rybovi.

Je to skutečně legenda: nikdo Rybův ikarovský skok, let či pád neviděl, lidské zraky byly zrovna v rozhodující chvíli upřeny jinam – a potměšilý osud se tak zbavil všech pohodlných i nepohodlných svěd-

ků. Zůstává tedy jedině ryzí, byť bezděčně svědectví literární: několik textů otištěných v antologiích a sbornících (posmrtně kupříkladu v *Antologii nové české literatury 1995–2004*) – a svědectvím par excellence o Rybovi a zejména o autorově uměleckém světě a tvůrčí filosofii se nyní stává fragment jeho románu. Již jsme se zmínili, že ho Oscar Ryba rozepsal ještě před svým třicátinami, tedy poměrně drahý čas před Kristovými lety: jde o text, který měl a i nyní má souhrnný název *Život mezi prsty*. Teď ho, tři a půl roku po Rybově skonu, vydalo pražské nakladatelství Protis v edici Večernice; budiž nutně připomenuto, že spolu se zajímavými ilustracemi prozaika Igora Malijevského, se sugestivní, ačkoli zdánlivě tolik střídou portrétní fotografií, pořízenou básničkou Viktorií Rybákovou, dále s doslovem Václava Kahudy, spisovatele, který vystupuje v několika Rybových prózách – a především v ediční péči dalšího Rybova generačního souběžce Petra Pazdery Paynea.

Z jeho editorské poznámky vyzdvihněmež to nejpodstatnější: ač se na záložce knihy praví, že Ryba pracoval na dokončení románu *Život mezi prsty*, podle Paynea kráčí o „povídkový cyklus“, přičemž editor se odvolává na jiná svědectví či též na charakter vlastních textů, z nichž vyplývá, že Ryba skutečně měl v plánu takový cyklus napsat. Payne také upozorňuje na četné nejasnosti a neujasněnosti, spjaté s genezí autorova prozaického tvaru (tj. cyklu) a v první řadě s faktem, že kniha nebyla dokončena, že jde o fragment, o torzo – a posléze o výběr: protagonista příběhů jménem Pachman někdy vystupuje jako vypravěčův přítel, jindy jde o autorovo alter ego, takže by se na literárních seminářích na některých textech z tohoto vydání daly příkladně demonstrovat narativní rozdíly mezi tzv. autorem a tzv. vypravěčem.

Především však jde o Payneův výběr a uspořádání, což je třeba neustále zdůrazňovat, nikoli tedy o autorskou podobu, ani z první ruky, ani z poslední ruky: Ryba sepsal celou řadu textů, které se zachovaly v jeho počítači a z nichž Payne vybral ty, jež do plánované knihy podle dochovaného autorova plánu vskutku patřily, jakož i některé další, kde vystupuje postava hlavního protagonisty (vesměs muže zvaného Pachman). A tyto příběhy či tyto vybrané texty editor seřadil v časové posloupnosti či podle logických souvislostí. Payne se vzácnou upřímností konstatuje, že neví, zda se mu to „úplně podařilo“, s nemenší upřímností k tomu dodejme, že určitě udělal skoro víc než mohl, že odvedl editorské maximum a zjevně si počínal neobyčejně uvážlivě. Nicméně platí, že část Rybovy literární pozůstalosti i nadále zůstává nepublikována. Zdá se však, že by měla skončit v depozitářích Památníku národního písemnictví: to, co z ní může žít druhým literárním životem, nechť nyní ožívá v *Životě mezi prsty*.

Leč v čem spočívá meritum této knihy, v čem může posloužit jako svědectví o autorovi, v čem vyvrací nebo naopak podporuje (resp. i zveličuje) uvedenou legendu o Oskaru Rybovi, prokletém umělci našich časů, zmizelým v řečišti? Snad to, co si přál jednou stvořit, opravdu měl být román; ale to, co existuje, představuje svéráznou mozaiku, tedy vskutku cyklus, úplný amalgám nerozlišitelných náběhů k větším

vypravěčským záběrům. Dozajista jde o pestré puzzle různorodých výjevů a zážitků, které z odstupe času již nepůsobí jako zvětšení určitých dobových fenoménů, tj. především dobových reálií, nýbrž jako výpořádě o generační mentalitě, jak se projevovala zvláště na rozmezí let osmdesátých a devadesátých – přinejmenším o mentalitě jedné části této generace, jejímž mluvčím se možná Ryba nechtěl stát, objektivně se však jím stal, a to dokonce i v symbolické rozptýlenosti jeho tvůrčích pokusů, event. v poněkud donkichotském hledání a marného zno-vunalézání životní harmonie a psychické rovnováhy.

Začteme-li se do autorových textů z pozůstalosti a pohroužíme-li se přitom co nehlouběji pod pomyslnou kůži Rybova fenomenalistického vypravěčství, jsme v pokušení přijít s hypotézou, kterou nemůžeme nikterak dokázat, můžeme ji však alespoň vyslovit: Rybovo myšlení nebylo románové, resp. nikde nepokročil k románové epice. Jeho naturel vycházel z vnímání a reflektování reality jako nekonečného spektra jevů a událostí, včetně jejich mikrojevů, a z tohoto všeho prozaik vymodelovával imponující tříšť. Právě této tvořené změti poté vtiskoval (což koneckonců potvrzuje jeho jediná povídková knížka) svébytné epické kontury, nikoli však nosnou epickou dimenzi. Rybova specifickánost spočívala v prolínání imaginace s realitou, invence s reportérskou dramaturgií záchvěvů jeho vlastního naživubytí. Podobnou tříšť zálibně vyhledával a takovémuto vidění světa a života coby trsů vědomí i dění se oddaně kořil: jinak svět neviděl a jinak o světě neuměl a nemohl psát. Vždyť i jeho Pachman je všude tam, zvláště v roli alter ega autora, především jakýmsi společným jmenovatelem zobrazovaných dějů a scén, jakož i s tím souvisejících prožitků. A dovedeme si ho (Rybu Pachmana) snadno představit stojícího s rukama vztyčenýma tváří i tvář životu, který mu protéká mezi prsty, leč někdy na nich též ulpívá – a toto protékání i toto ulpívání mu je zdrojem vypravěčské (resp. spisovatelské) slasti.

Václav Kahuda ve svém doslovu moudře praví, že Oscar Ryba byl složenec, a to složenec z fragmentů. Taková je i autorova próza, jeho generační cyklus textů: jde o složenec z tříště tříště, o němž je možná možné vytvořit knihu. Nikoli román.

FRANTIŠEK VŠETIČKA / Sowa a Soden

Zbigniew Herbert začíná svou sbírku *Rovigo* básní, v níž vzdává hold Henryku Elzenbergovi. Své vyznání zahajuje jednoznačnými slovy: „*Kým bych se stal kdybych Tě nepotkal – můj Mistře Henryku / na něhož se obracím poprvé jménem / s pietou ctí jaká náleží – Velkým Stínům // Byl bych do konce života směšným chlapcem / který hledá / zadýchaným málomluvným stydlícím se za vlastní bytí / chlapcem který neví.*“

Stefan Kosiewski (1953) má tyto verše rád, neboť estetik Henryk Elzenberg patří k těm, které vřele uctívá a zároveň si uvědomuje, že by se stal někým podobným, kdyby se nesetkal s Elzenbergovým dílem.

O estetických principech Henryka Elzenberga napsal diplomovou práci, jíž zakončil studia na katovické Slezské univerzitě. V Katovicích začal rovněž časopisecky publikovat a tam také vyšly všechny jeho básnické sbírky.

Katovice s blízkou rodnou Czeladí se však nestaly Kosiewskému trvalým životním prostorem. Nespokojen s poměry v tehdejší lidové Polsku a z obav před perzekucí odešel roku 1982 do Spolkové republiky Německo, kde dodnes žije ve Frankfurtu nad Mohanem. Tam spolupracoval s polským vysíláním rádia Svobodná Evropa a tam stále působí jako nezávislý novinář, publikující v polském i zahraničním tisku.

Kosiewského publicistická a literární náklonnost je ovšem tak velká, že mu tradiční publikační možnosti už nevyhovují. Proto si založil svůj vlastní internetový časopis Sowa, v němž komentuje soudobé dění a v němž se rozhořčuje nad současným stavem světa. V této souvislosti třeba dodat, že Kosiewski je rozený diskutér, polemik, komentátor, jehož reagence je téměř okamžitá. Nezahluje přitom svoji Sowu pouhou novinářinou a všednodenními komentáři, ale také svou literární tvorbou, svými verši.

V osobním jednání je Stefan Kosiewski temperamentní, s rozsáhlou až přebytnou argumentací, kdežto ve své poezii představuje pravý opak. Je úsporný, básnický konkrétní:

*zmrok, ciemnieje nebo,
szemrząc płymą wody
żuki budzą powietrze
za rzeką płonie ogień
...*

*soumrak, nebe se temní
šumí plynoucí vody
brouci probouzejí vzduch
za řekou plane oheň*

Uvedené verše jsou ze sbírky *Kěž by do Vilna (Oby do Wilna)*, která je Kosiewského čtvrtou básnickou knihou. Jeho debut z roku 1977 se jmenuje *Zahrajme na dostizích (Zagrajmy na uyscigach)*. Oba tituly připomínám proto, že svým způsobem vystihují charakter a rozpětí jeho básnické tvorby. Zahrajme na dostizích je totiž citát z bible a *Kěž by do Vilna* nejsou jen verše inspirované návštěvou tohoto litevského města, ale také odkazem na dávnou tradici, jež spojovala polský a litevský národ. Odkaz na bibli pak připomíná náboženskou tradici Poláků. Rozpětí Kosiewského tvorby je tedy nejen nemalé, ale především příznačné.

Bylo již řečeno, že Stefan Kosiewski žije ve Frankfurtu nad Mohanem. V Goethově Frankfurtu, který Goethovým zůstává i po radikální poválečné proměně. Kosiewski bydlí ve frankfurtské čtvrti, z níž je do městského centra poměrně daleko, podstatně blíže má básník do tichého lázeňského městečka Bad Soden, kde se léčil Lev Nikolajevič Tolstoj, kde svoji první choť poznal Richard Wagner a kde kuriózní objekt vystavěl Hundertwasser. Prostředí je to kouzelné a podmaňující, jeho sugestivita nezbytně působí i na příslušníky jiných národů. V nepo-

slední řadě uvolňuje i básnickou inspiraci Stefana Kosiewského a podstatným způsobem zkldňuje výbušnost jeho novinářského temperamentu. Co víc si od svého prostředí přát?

RADIM KARLACH / Psát smyčcem o bolesti

(Martin Šmaus: Děvčátko, rozdělej ohníček. Knižní klub, Praha 2005, 254 s.)

Román *Děvčátko, rozdělej ohníček*, prvotina oderského spisovatele Martina Šmause, se díky Literární ceně Knižního klubu dočkal poměrně značného renomé – skoro se chce napsat, že se stal čtenářským hitem posledních měsíců.

Již na přebalu se od samotného autora dovídáme, že poetický titul díla je názvem „*křehké a bolavé cikánské písničky. A právě takový je i příběh malého Andrejka...*“; následují upoutávky typu „*kouř táborových ohníčků, koně, staré časy*“ apod.

Podobné úvody, avizující hřejivé lidství, návrat ke kořenům a harmonii s přírodou, je lépe brát spíše jako varování a být ve střehu. Abychom nedopadli jako profesor Nechleba v povídce Oty Pavla, jenž na svém prvním výletě do přírody skotačil před Proškovice chalupou na pažitě mezi brouky a lučnými koniky...

Kniha zřejmě příliš šanci oslovit bytostné „kunderovské“ skeptiky, kterým i Bohumil Hrabal může připadat jako žvýkačka (Štefan Švec), nemá, ovšem „přiznané“ hledání některých pozapomenutých prázdných hodnot v románu rozhodně nepůsobí jako kalkul.

Čadící ohníčky, koňské bryčky, teskné písně a nože v pěstích tvrdých chlapů zde nejsou jen papundeklovými kulisami či ingrediencemi, které autor přispívá, aby vznikl jakž takž poživatelný vývar. Z celého textu prostě jen vyčnívá autorova romantika jako příslovečná sláma z bot. A protože je stylisticky mimořádně zdatný, je to romantika pochopitelná, uvěřitelná, a ať se na mne skeptikové nezlobí, misty i strhující.

Kniha vypráví příběh cikánského chlapce Andrejka; počíná jeho narozením v osadě na pomezí východního Slovenska a Zakarpatské Ukrajiny v období hlubokého komunismu, pokračuje odtržením od rodičů a přestěhováním do Prahy a následně Plzně. Andrejko vyrůstá v rodině tety a strýce, městských Cikánů, žijících z přídávků a zlodějen. Prožívá trpkou zkušenost odstrkovaného dítěte, kriminálního i chovance ústavu, ale i porozumění a lásku, přichází o své blízké a zase nové získává. A mezi jednotlivými etapami nového života, života ve městě, utíká na východ, odkud vyšel a kam se cítí patřit.

Spletité životní peripetie, množství dramatických a tragických událostí, zde navíc vklíněné do čtenářsky atraktivních reálií, může být ideálním východiskem pro stvoření tzv. silného příběhu. S těmi je to ovšem složité.

Pouhý mechanický přepis událostí, které nás ve skutečném životě dojmají nebo vzrušují, na krásnou literaturu pochopitelně nestačí – je

třeba přetavit je v příběh. Ve Šmausově románu jsou přinejmenším dvě roviny, které jej vyzdvihují vysoko nad tuzemský prozaický průměr: stylová a tematická.

Autorský vypravěč, který se intenzivním zprostředkováním prožitků hlavní postavy misty přibližuje personálnímu, užívá slov z různých vrstev českého jazyka, nejčastěji spisovné nebo hovorové, které koření autentickými vulgarismy. Umí skvěle vykreslit bezútešnou, vykořeněnou atmosféru městských romských příbytků pomocí jejich hybridní, česko-slovensko-cikánské, kostrbaté mluvy. A dovede také zařikávat slovy i celými větami jazyka romaňi, působícími v českém textu jako zaklínadla.

Namísto složitého filozofování zprostředkovává vnímání okolního světa pomocí smyslů, ochutnává, očichává, drásá nebo hladí (proto je výrazně uplatněna synestézie). Šmaus splétá většinou delší souvětí do odstavců, jako by přejížděl smyčcem táhle a kvilivě po strunách houslí, a tyto celky ústí často do ztracena, jako by někde v dále doznívala ozvěna nekonečné sloky...

Tímto „houslovým“ způsobem je zpracováno ústřední téma románu, kterým je bolest. Cikány bolí celý život, bolest je všudypřítomná. Svět bolí při početí, zrodu i umírání, tanci i milování, dokonce i v radosti a pospolitosti. A všechna ta nahromaděná bolest vždy vyhrzne právě při houslích a zpěvu...

Jednou z bolestí je i vykořenění, další zásadní téma příběhu. Věčné trauma etnika, v němž se sváří mentalita osadníka s kočovníkem a venkovana s obyvatelem velkého města, nemůže vyústit v nic jiného než ve vnitřní rozervanost. Cikán nikdy nebude doma v paneláku, nikdy jej úplně nepřijme bílá majorita, ale zároveň je vytržen z prázdných kořenů tak dlouho, že se již nemůže natrvalo vrátit.

Román *Děvčátko, rozdělej ohníček* je výpovědí o věčném dilematu a nikdy nekončícím hledání, o nalézání stále nových cest a dalších domovů a jejich ztracení, o živočišném nutkání ohlížet a vracet se zpět.

Právě prostřednictvím postavy cikánského chlapce, který je i svou vlastní rodinou pokládán za podivína, může Šmaus úspěšně pracovat s tématy, vlastními dnešnímu člověku bez ohledu na rasu, národnost, náboženství či řeč. Protože co bolí gadža, bolí cikána dvakrát tolik.

Ačkoli autor úspěšně rezignuje na pokusy sociologicky postihnout složitou problematiku samostatného romského živlu v majoritní společnosti a servírovat ji čtenáři v pohodlném, beletristickém balení, přesto nám román o myšlení i mezilidských vztazích etnika (tedy jeho části, pochopitelně) mnohé napoví. Stejně tak je Šmaus vzdálen plytkému moralizování; spokojuje se spíše s lapidárním konstatováním mnohdy neveselých skutečností, takže místo varovně zdviženého prstu či planých lamentací je potom výsledkem tragikomická či groteskní grimasa.

Přesto, nebo právě proto, že má své hrdiny evidentně rád, nesklouzává k prvoplánově jednostrannému hodnocení, jakémusi apriornímu pardon, těch činů, které bílá většina tradičně považuje za špatné. Šmaus je rafinovanější: nutí (či, chcete-li, umožňuje) neromskému čte-

náři stát se na chvíli Cikánem, vidět svět jeho smutným, někdy však sebelitostivým očima. Jak může ovšem člověk, jehož bolí celý svět, nezaplakat sám nad sebou...

Přítom zde nenajdeme onu „happyendovou“ útěšnost, s jakou se můžeme setkat například v závěru Novotného knihy *Vezmu sekeru*; naopak, i přes rozdílnost povah jednotlivců a snahu a dobrou vůli některých z nich, se čtenáři zadírá pod kůži krutá pravda o těžko (a zda vůbec) překlenutelné propasti mezi oběma světy.

Autor se vystříhává cukrkanďového sentimentu. Kvůli melodie pomyslných houslí Martina Šmause je lecčím, jen ne konjunkturním fňukáním pohřební plačky. Vypráví nám příběh, ve kterém je bolest ze světa doslova hmatatelná; je jí tolik, že by se dala krájet.

Stačí jen vytáhnout nůž. Nebo břitvu...?

JAKUB GROMBÍŘ / Tanec převážně v temnotách

(*Milena Fucimanová*: Tančila jsem v synagoze, *nakladatelství Cesta, Brno 2004.*)

Knihy bývalé gymnaziální profesorky z Valašských Klobouk **Mileny Fucimanové** (narozena 1944) dokazuje, že dobrý učitel nebývá vždy dobrý spisovatel. Nadbytek poučování o životě způsobuje, že text má příliš těžký zadek. Zdlouhavé pokusy všedních úkonů, unavující svoji popisností (vaření noků jí pro samé dušezpytné úvahy zabere tři stránky), se střídají se skutečně silnými momenty. Nejpřesvědčivější jsou popisy valašského koloritu, jako ve scéně návštěvy v domově důchodců, popisu rodného domu nebo postavy podivínského Lojzka. Zajímavé jsou i poněkud kacířské úvahy o moderním umění: „*Jenže my už jsme většinou jen konzumenti, diváci, pozorovatelé a – což děláme s jistým potěšením – kritici. (...) Není minimalismus jen neschopnost tvořit a vnímat složitější věci?*“

Próza je ovšem také zajímavým příspěvkem do současné debaty o zločinnosti komunistického režimu. Vyvrací stále rozšířenější názory, že ono nebylo zas až tak zle, ale také v jistých kruzích populární označování jakékoli spolupráce s režimem za zločin. On přece jenom poněkud jinou pozici má řekněme redaktor časopisu Babylon v roce 2005 a jinou učitelka na malém městě v roce 1985.

Román *Tančila jsem v synagoze* je předpovědí globální katastrofy a toho, jak se s ní vyrovná generace, navyklá pouze si užívat. Zajímavé jsou, v úvodní části triptychu, paralely s příběhem patriarchy Noema. S tím se prolínají vzpomínky vypravěčky na dětství a dospívání, na její hledání Boha i sebe samotné. Situaci komplikuje režimní propaganda, o které si ovšem děti myslí svoje: „*Sovětský muž je hlavně voják. Je na stráži a usmívá se, protože ví, že přes něj neprojde ani myš. Kdyby spadla atomová bomba, lehne si pěkně za nejbližší mez hlavou od ohniska a nic se mu nemůže stát. Představuji si ohnisko jako vysoký, skoro bílý plamen, chlapčisko, ogařisko... Ale je tu chyba, rozmýšlejí*

chlapci o přestávce, zaorali meze a už nejsou žádné remízky. Tož kde tu hlavu položím? Za brumovský MEZ? Než tam dojdou, shoříja na mně gatě.“

V závěrečné části, odehrávající se po opadnutí vod, pak vypravěčka poznává hodnotu rodinných vztahů. Je znát silný osobní vztah k tématu, ovšem ne každý dokáže neustále sdílet její citová pohnutí. Domnívám se, že text by unesl zhruba třetinovou délku.

Autorka odmítá současnou mantru, že štěstí je pouze záležitostí správné technologie. Zajímavou postavou je televizní reportérka Sára, demonstrující paradox, že pracovníci médií jsou zpravidla tak uhranuti sami sebou, že okolní svět už ani moc nevnímají. Proč veřejné mínění tak rádi generují právě lidi, kteří ani žádné (nepočítáme-li primitivní pragmatismus) vlastní mínění nikdy neměli? Snad by se dalo psaní Fucimanové přirovnat k jinému píšícímu pedagogovi, Petru Kerschovi a jeho knize *Zlatý čas*, v níž rovněž konfrontuje tradiční hodnoty s chaosem současného světa. Ovšem tam, kde je Kersch věčný a myslí na čtenářovu orientaci v textu, je Fucimanová koncentrována na vlastní prožitky a v klíčových situacích knihy si nepřestává vyliávat srdce.

Zajímavou záhadou je, měla-li kniha redaktora nebo alespoň korektora (v tiráži je utajen). Mnohé jazykové kiksy hovoří proti (nekonečné výčty módních filmů a kapel snad mají ukázat, že autorka jde s dobou, ale jsou plně chyb, jako „Shindlerův seznam“), na druhou stranu na několika místech je dialekt „opraven“ na spisovnou češtinu, pravda nedůsledně: „aj s ohlávkoú“. Pak už člověk někdy neví, co je vlastně autorský záměr a co jenom renonc: „*Ta Pavlova velepíseň na lásku, o které píše Korintánům, že je shovívavá, dobrosrdečná, nezávidí, nevychloubá se, nenadýmá (...)*“ – je to poněkud nemístný humor, nebo jenom někde vypadlo zvrtné zájmeno? Zodpovědný redaktor by také mohl autorce vysvětlit, že je lépe spoléhat se na příběh a postavy, než jim neustále pomáhat didaktickými poučkami. Odbytým dojmem působí bohužel kniha i kvůli nepěknému písmu a přehnaně patetické, frázovitě předmluvě.

Fucimanové brumovský rodák Ludvík Vaculík hodnotil moderní literaturu zdánlivě paradoxními slovy: „Nudné, ale zajímavé.“ Něco podobného lze říci o této knize. Čtenářský zážitek to sice zrovna není, ale drive jí nelze upřít. Autorka je nepochybně přemýšlivá a originální osobnost, chybí jí však fatálně humor, fantazie a schopnost zkratky. Každou dobrou myšlenku zabije nabubřelostí velkých slov. Výsledek připomíná spíše intimní deník, než literární dílo. *Tančila jsem v synagoze* je zajímavou protiváhou kultu bezcitnosti v současné literatuře, jenže příliš vadí suverenita, s níž Fucimanová povyšuje svoje pocity na absolutní pravdy. Snad by mohla raději věnovat více pozornosti logice příběhu: dcera Bernarda se narodí v šedesátých letech, ale v příběhu, který se odehrává v současnosti, má okolo osmnácti. Rád bych věřil, že je to autorský záměr, ale jaksi nedokážu...

RADIM KOPÁČ / Kdo s kým sám a proč

(*S tebou sám*. Antologie současné české milostné poezie, *ed. Ondřej Horák a Dauphin, Dauphin, Praha 2005, 128 stran, náklad 1000 výtisků, cena neuvedena.*)

Pražské nakladatelství Dauphin, které před několika týdny příjemně překvapilo sbírkou sugestivních neodekadentních strof Gustava Erharta v knize *Podvojná znamení*, servíruje nyní čtenáři další svazek z edice Česká slova: titul *S tebou sám*, čili „antologii milostné poezie“, jak dále uvádí obálka, anebo jak čteme na předšádce „antologii současné české milostné poezie“.

Bůh suď, o co tedy v této stotřicetistránkové publikaci, kterou „uspořádali Ondřej Horák a Dauphin“, jde: V tiráži si o charakteru knížky nepřečteme nic, v ediční poznámce podepsané „jř“ informace tohoto druhu také chybějí; zbývá tedy důvěřovat zkratce „dp“, která v úvodním „slově nakladatelově“ soudí, že máme před sebou „mnohohlasou výpověď o láskách, vzplanutích, vášních a poezii své doby“. Aha. Ale jaké doby? Podle jakého klíče byly ony mnohé „hlasy“ vybrány? A podle čeho editoři rozhodovali o té jediné básni, která bude šestapadesát vyvolených poetů – společně s jejich fotografií a medailonem – v antologii reprezentovat? Zkratka „dp“ dodává, že Horák prý „volil mezi žijícími autory, kteří již knižně publikovali a jejichž básně jsou poezií“, a na cestu knihou čtenářovi pošeptá do ouška, že „následující stránky předkládá jako láskyplný akt plný shovívavosti k současné české poezii a jejím autorům“.

Čtenář tedy otvírá knihu a nestačí se divit: Vedle sebe tu totiž pomylně prožívají své lásky, svá vzplanutí a vášně nedávno zesnulý literární vědec Miroslav Červenka (ročník 1932), který debutoval už v roce 1960 v Mladé frontě sbírkou *Lijáky*, a Jan Němec, narozený 1981, jenž „poezii a prózu zatím publikoval v časopisech, sbornících a antologiích“ – knižně tedy, jak patrně z medailonu, ještě nikoliv. Po boku Violey Fischerové, která svoji prvotinu *Propadání* nabídl nakladateli už v roce 1959, se v antologii ocitli třeba undergroundoví básníci Vít Kremlička, Jiří H. Krchovský, Vratislav Brabenec nebo Jaroslav Erik Frič, ale také v 80. letech oficiálně publikující Vít Slíva, Sylva Fischerová nebo Norbert Holub; zhruba polovina v knize zastoupených básníků začala psát a knižně publikovat až po listopadu 1989, tj. v posledních šestnácti letech. Oficiální, neoficiální, exil, samizdat, předrevoluční, porevoluční – všechno jedno. Takže abychom se vrátili k titulnímu časovému vymezení: „Současné“ tedy podle Horáka a Dauphinu znamená bezmála půlstoletí.

A co si počít s onou proklamovanou „milostností“ v titulu? Je dostatečně milostná poezie Svatavy Antošové, kterou v souboru postrádáme? Anebo už jde o kategorii erotiky, či dokonce básnické pornografie, protože autorka je ve svých „nekrofilních groteskách“ naprosto bezskrupulózní? Kdosi moudrý řekl, že ve skutečné lásce neexistuje žádná prasarňa. Boris Vian podobně ve své eseji O užitečnosti erotické litera-

tury píše, že erotická literatura vlastně neexistuje, že je pouze otázkou osobního nastavení morálních kritérií, kde povedeme onu tenkou hranici mezi tím, co je a co není erotika. Anebo v našem případě: Co je a co není milostnost. Pokud je ovšem tuto hranici vůbec třeba vést. Proč v antologii chybí živočišné a imaginativní texty Pavla Petra anebo loňské laureátky Ceny Jiřího Ortena Marie Šťastné? Proč tu nejsou jazykově hravé, a přiznejme si, že docela smyslné verše Tomáše Baránka ze sbírky *Bez uzdičky*? Proč namísto citově naprosto vyschlých a nepůvodních textů Petra Korála, Tobiáše Jirouse, Odilla Stradického nebo Roberta Kubánka editoři nezařadili Tomáše Míku, Kateřinu Piňosovou, Evu Švankmajerovou, Jiřího Dynku, Milana Ohniska, Zdenku Petákovou, Janu Soukupovou, Emila Boka nebo třeba Miroslava Koryčana, jenž „chce baby muchlat“? Protože je neznají, anebo proto, že nejsou podle jejich gusta správně „milostní“?

Třešničku na celé té podivuhodně nekoncepční slátanině představují medailony jednotlivých autorů, které – jak uvádí ediční poznámka od zmíněného „jř“ – si psali většinou autoři sami, a to „na žádost nakladatelství“; jen v menšině je „dodali nakladatelé“. Finální podoba medailonů „je tedy výsledkem interakce mezi jednotlivými básníky, případně jejich nakladateli a redaktorem“ – to je moc hezky řečeno: Takže nakonec se o podobě medailonů bavili básníci mezi sebou, případně je diskutovali nakladatel s redaktorem? Buď jak buď, čárka sem, čárka tam, medailony jsou děsivě odbyté: některé zahrnují pouze sbírky poezie, jiné i prózu nebo esejistiku, jednou jsou knížky vyjmenované, jindy je zmíněn pouze jejich počet, občas je uvedený nakladatel, někdy rok. U Gabriela Plesky si nikdo z těch, kteří na medailonech interaktivně participovali, nepovšiml jeho dva roky starého debutu, podobně u prvotiny Michala Jareše; bibliografie Ivana Jirouse končí rokem 1998, přičemž od té doby básník publikoval čtyři nové knížky poezie. Leoš Slanina prý svůj titul *Divoká kočka, divoká myš* vydal u nakladatele Šimona Ryšavého, přičemž vyšel v Petrovu. Pavel Šrut je prý zaměstnancem rozhlasové stanice Vltava, kde už řadu let nepracuje. Odillo Stradický zas „rád miluje a rád o tom píše“. Atd. atp. Ach jo...

Co tedy s touhle narychlo spichnutou a neskutečně odbytou „antologií (současné české) milostné poezie“ dělat? A to má knížka tak krásnou červeno-černou obálku... Možná že právě ta je na celém počínu nakonec to nejzajímavější.

MILENA FUCIMANOVÁ / Nad knihou Petra Odehnala: a budu tak i synovi

(*Petr Odehnal*: a budu tak i synovi, *edice Psiho vína Stůl, Zlín 2005, 52 stran.*)

Musím dát zapravdu Jaroslavu Kovandovi, že pitvat básně není dobré počínání. Ale na druhé straně jsou knihy, které nutí z toho či onoho důvodu je „rozebírat“.

A budu tak i synovi. Znepokojivý název, ten budoucí čas v něm ukazuje dopředu. Mimoděk mě napadá J. V. Sládek – *tři rody u nás platí jen.* Předkové předávají potomkům, to byl kdysi zákon.

Ale při čtení této útlé knížky básní je mi jasné, že nejde o žádné staromilství. Je to svěží počtení. Záměrně pomíjím fakt, že mne některé verše „dostaly“ proto, že místa, o kterých Petr Odehnal píše, také dobře znám. Ale přestože v této knížce je místopis básní nezastupitelný, nejde o místa, ale o vztahy. Proto se do mne hluboce vryla báseň Číslo popisné 63: *Nikdy jsem nedělal na poli, / ani kolem dobytka. // Ale ve stodole, na sýpce / a v chlévě / jsem byl doma. // U babičky.*

Jinde čtu: *jak by za sebou táhl těžký vůz.* Znáám ten pocit. I tu károvanou mříž, kterou vytváří nůž na chlebu s máslem znám. I pohledy na krchov, i pohledy nazpátky navzdory tomu, že se chci dívat dopředu.

Básně jsou krátké, mnohé přímo zpívají (Veselková): *Chceš-i sěct, tož mosíš brúsit / oselkú, oselkú / Chodíš-i už, Janoščku, / za cěrkú?*

Sbírka je proložena lyrickými texty: Jeleňovská, Soukenická, Kartářská, Čertovská, Vyškovská. Jsou to mimořádně čisté momentky, kdy básník nahlíží do minula, čerpá z pověstí, nebo z rodinné kroniky (tady se mi připomíná básník František Hrubín), a přece jde pořád o přítomnost, protože děj je sice odvtý, ale to, co takové děje dává do pohybu, je stále přítomné. Láska, smrt, věrnost. Skoro se bojím tato slova použít, abych sbírku neposouvala někam, kam rozhodně nepatří, tím myslím sentiment, laciné dojetí. Právě naopak. Odehnal píše jako chlap, který ví své, ale já zároveň dodávám, že jako opravdový básník ví často, aniž by věděl, že ví...

Je to poezie domova, rodiny, poezie velice ukotvená, žádné adorování dalek a nespátrěných světů, žádné slovní eskamotérství, ani drásání těla i duše. Aby si básník Petr Odehnal uvědomil sám sebe, nepotřebuje k tomu vyvolávat dramatický konflikt. A přesto to není poezie statická.

Napětí této básnické knížky vyvolává její estetické působení. Na jedné straně skoro nepoetická věcnost, na druhé straně slovo téměř personifikované. Jako zaznění trianglu (dobře harmonicky zvládnuté) jsou zařazena slova valašského nářečí. Třeba v básni Tkadlec: *Stavy klobouckých soukeníkú / klapaly v rytmu / Byl tu čert? Byl, byl. / Dávno-li? Včil, včil.* Nebo v básni bez názvu na str. 22: *přeběhl mně přes cestičku / zajíc divoký, / zajíc divoký // utěkal sem dluho za ním, / prošúpál sem boty, / prošúpál sem boty.*

Dobře, že se na několika místech tyto výrazy vyskytují. Šťavnatý počin. Ale také vím, že kdyby „valaštiny“ bylo víc, narušila by se rovnováha. Odehnal není folklórní básník. Moravismy jako zvukný akord občas uprostřed básně, ale nikoli jako celá hudební věta.

I dramaturgicky je sbírka dobře sestavena. Střídaté vnímání prostoru a času vytváří pevný základ. Některé básně jsou bez názvu, takové básně si označují jako myšlenkovou impresi. Myslím, že je v nich nejvíce ticho a pokornost. Jiné verše jsou téměř meditativní: *Z žeber sroubená chalupa / Světlice srdce, večer / Roztopená pec, / vřetena kolo-*

vratú jako sval / k prasknutí, / stav klape / Ve svatém koutě: mí předkové, / blažené předobrazy... Jinde píše: *Hleděl jsem na ty dveře celou noc. / Nablýskaná klika měsíce se ani jednou nepohnula. / Zdálo se mi, že se v pokoji svítí. / Bylo ticho. Nikdo nepřišel, / nikdo neodešel.*

Tady mi básník také připadá nejzranitelnější.

Většina básní si nese svůj nadpis. U některých se mi zdá, že mi autor příliš usnadňuje vnímání (Odpolední stín, Vánoční, Únor). Ale jinde je název básně jen jako vzdálený tón, vlastní rytmus si báseň určuje sama (Leden): ... *Kýve se – // Mazurka.*

Nacházím i básně velice fotogenické (Teta): *babiččina sestra čtrnáctý ročník / stojí v okně párátko v puse / dívá se jak se k ní pomalu blíží / dívá se jak kosím trávu.*

Podobně na mne působí i básně: 18. 6. 2003, 22:00; Zrána; také básně Podzim v zahradě, Balada, Praděda, Stodola. Autor si počíná jako kameraman, který dovede z celku vybrat přesný a výstižný detail.

Myslím, že Petr Odehnal je nejsilnější právě v těch miniaturách. Estetičnost jednotlivých básnických obrazů je nepopíratelná. Je chvályhodné, že se necítí povolán dělat závěry z prožitého, že se nesnaží filozofovat. Ale v jedné básni (Je to má vina?) se nebezpečně blízko dotýká prastarého problému viny či výtčity.

Myslím, že touto knihou jsme my, čtenáři veršů, dostali moc krásný dárek. Díky.

IVO HARÁK / Pišme svižně!

(Daniel Petr: Kurt (klečme oba.kurva i čtenář), TVARy 07/2005, 32 stran.

Daniel Petr: Příběh z České mládeže, CKK sv. Vojtěcha, Ústí nad Labem 2005, 1. vydání, náklad neweden, cena 25,- Kč, 64 stran)

Někdejší lídr *sudetenpopové* skupiny Mraky, textař, dramatik (Unser Zimmer / *Náš pokoj* – společně s Martinem Tichým) a prozaik Daniel Petr (narozený 16. 10. 1975 ve Varnsdorfu) patří mezi řadu literátů, kteří své první zkušenosti sbírali mezi škamkami ústecké Univerzity Jana Evangelisty Purkyně: z nich je Pavel Brycz laureátem Ceny Jiřího Ortena i Státní ceny za literaturu, značného renomé se domohli prozaici M. Fahrner a M. Fibiger, básníci M. Děžinský, J. Koten, J. Michalcová a R. Fridrich, do prudkých vln literární postmoderny jurodivě vpluli P. Linhart či M. Špotová, knižní prvotiny za sebou mají také S. Beran a R. Sárközi (ten ovšem pod pseudonymem Dušan Malíř) – Kateřina Kováčková dokonce za debut *Hnízda* obdržela Cenu Jiřího Ortena.

Před svojí první knihou publikoval Daniel Petr v časopisech Pandora, Psí víno a Tvar – v edici TVARy 07/2005 se objevil cyklus (quasi)autobiografických mikropovídek ze života rockového muzikanta na dalším severu (totiž v Sudetech) *Kurt*: „*Oba Kurtovi rodiče byli lidé. Je to potřeba zdůraznit, abyste věci, na kterých se podílel víc, než abys-*

te ho mohli označit za kolemdoucího, nepřipisovali tomu, že ho porodila něčí fantazie, nebo, jako u hitlera, židovská babička.“

Takže se zde potkáváme se stylem bizarním a realistickým jednostejně, jako nechává vševědoucí, nad postavami stojící vypravěč tyto – o nichž referuje – zdánlivě žít jejich vlastním životem. Na druhé straně se ovšem tážeme, zdali tu vypravěč v roli demiurga nevystupuje tehdy, hrozí-li nesoudržnost celému dílu nevěrojatností. „*Z celé první kapitoly využijeme pouze Kurtovo nutkání dělat věci, které dělali mnozí před ním, ale o kterých neradi mluví i jeho současníci.*“

A jsme-li už u kritiky: útvar mikropovídky je příliš krátký na to, aby se mohl příběh v úplnosti rozvinout – tehdy se pointa stává jakousi zvnějšku přinášenou výpomocí tam, kde nelze dopovědět a zcelit z vnitřní logiky vývoje tohoto příběhu. Velmi chvatně je spíchnuta zejména mikropovídka sedmá – s postavami se v ní nakládá jako s figurkami na šachovnici (s předepsanou rolí: způsobem a směrem pohybu). Také humor bývá místy poněkud křečovitý a zjevně konstruovaný: „*Její nohy ho zaujaly nejdřív... Podle něj bez chyby, podle ní odkazující na předposlední z výčtu samohlásek.*“

A přece – jako by si nad Petrovým dílkem podali ruce Josef Škvorecký s Michalem Vieweghem: oceníš pokus o generační výpověď, vztah k hudbě (i když beatové), vtipné a svižné dialogy; humor, aluzivnost, metaliterárnost; kypivost nápadů, samozřejmě zvládnání řemesla – ač jsi si vědom také toho, jak snadno (ba až nezřetelně) lze klouzat po povrchu a při tom markýrovat hloubku tam, kde jde místo mořského oka o zamrzlé zrcadlo kaluží. Jako je tomu u efektního podtitulu: *klečme oba.kurva i čtenář.*

Je-li časopisecky otištěný Kurt cyklem mikropovídek sepjatých ústřední postavou, můžeme Petrův knižní debut považovat spíše za kratší novelu – nenásilně rozdělenou do několika celků (zde bychom je nazvali črtami). V *Příběhu z České mládeže* (CKK sv. Vojtěcha, Ústí nad Labem 2005) se – krom Sudet – setkáváme opět s autobiografičností a klíčovostí Petrových próz (některé pasáže – najmě ty závěrečné – jsou pak vskutku jenom pro zasvěcené), s vypravěčovým zálibným prodléváním v rozpravě s předprojektovaným čtenářem (možná je nakonec tento jeho jednosměrný dialog důležitější než hlavní hrdina *Příběhu*... Ondra, o němž promlouvá také), s řadou intertextových a šířeji interkulturních vazeb (spíše pokusů o jakousi životní filozofii, která se, kvůli stísněnému prostoru, nemá možnost rozvinouti: „*Vysvětlení mu dal Thomas Bernhard, když psal o lidech, kteří se po dlouhé nemoci vrátí domů z nemocnice a dřív nebo později přijdou na to, že o ně nikdo nestojí. Jejich pozice obsadil někdo jiný a nehodlá se jich vzdát kvůli někomu, kdo už tady nemá co dělat.*“).

Tyto věci představují vyšší patro autorova spisování. To nižší tvoří eroticko-alkoholově-studentský humor, byť podávaný nikoli bez nápadu a vtipu: „*Angelina Jolie někde vybalila na nákej bulvár, že ji neba-ví normální sex, a že ráda improvizuje se svazováním a horkým voskem. Klidně bych se vsadil, že už to pořádně neměla nějaký pátek,*

a že čím méně se bude schopná udělat, tím víc bude ventilovat v bulvárech, jak to dělá ráda.“

Pochválíme-li opětovně řemeslnou zručnost zpracování (viz pásmo postav co internetový chat), nemůžeme se přesto zbavit dojmu, že autor by takto svižně napsal o ledasčem – a nakonec možná také o ničem. Propříště bude zapotřebí zmáhat rozsáhlejší plochy: nutící k větší plasticitě při rozvedení děje i psychologické motivaci jednání postav. Bude zapotřebí odložit snadná a efektní řešení – a se zdolávanými překážkami se ze studenta stát učitelem. Byť výčet v samém závěru *Příběhu z České mládeže*, vypravěčovými očima viděného a jeho ústy vyprávěného osudu neúspěšného studenta Ondry (příjízďečického na vysokou do Ústí ze Šluknova ve flanelce a tepláčích), jeho nedokonané (vlastně: nekonající se) výchovy citové i rozumové, byť tedy tento výčet odkazuje zatím spíše k první z obou těchto kategorií – příběh sám totiž potom působí jako kaše nastavená černýšovou moukou.

FRANTIŠEK VŠETIČKA / Práce o poetice Josefa Topola

(David Kroča: Poetika dramatu a básní Josefa Topola, Paido, Brno 2005, 1. vydání, 124 stran.)

Brněnský David Kroča (1973) po řadě časopiseckých příspěvků (ve Welesu, České literatuře ad.) vydal svůj teoretický debut *Poetika dramatu a básní Josefa Topola*. Název práce dostatečně objasňuje její téma. Už vstupní metodologická kapitola, opřená o protikladné názorové postoje Mukařovského a Veltruského na jedné straně a Otakara Zicha na straně druhé, ukazuje na Kročovo odborné zázemí, s nímž přistupuje k interpretaci Topolových dramatických a básnických textů.

V současné době zažíváme nárůst postmodernistických spekulativních odborných prací, jež ústí do jakéhosi sémantického vakua. Přednost Kročovy práce o Topolovi spatřuji především v tom, že jde mimo tento proud a ubírá se cestami, jež naznačili a určili výše jmenovaní představitelé literární a divadelní vědy.

David Kroča si osvojil dílo Josefa Topola dokonale, dokonce k němu přilnul jako vykladač natolik, že ztrácí míru odstupu a nadhledu. Na straně 67 uzavírá kapitolu o Topolových hrách, jež jsou podle jeho mínění syntézami dramatikovy tvorby, touto větou: „Hra Sbohem Sokrate vyniká propracovanou kompoziční výstavbou a spolu s celovečerním dramatem Konec masopustu a s aktovkou Kočka na kolejkách tvoří vrchol autorovy dramatiky.“ Hra Sbohem Sokrate želbohu nevyniká propracovanou kompoziční výstavbou a spolu s dramatem Dvě noci s dívkou a se vším, co po této dvojici následuje, patří k umělecky problematictější složce Topolova díla. Dramatikův vývoj jako by se zastavil v okamžiku, kdy přestal spolupracovat s Otomarem Krejčou. Je víc než pochopitelné, že svoji roli zde sehrály i kruté podmínky normalizace (zejména odtrženost od divadelní praxe a od dosavadního pracovního

týmu). Kročou nastíněná vývojová linie neplatí, neboť je v rozporu s uměleckou skutečností.

David Kroča interpretuje Topola jako představitele lyrického, čechovovsky laděného dramatu. Vedle Topola patří k této linii, křtěně Otomarem Krejčou, především František Hrubín. Srovnání těchto dvou dramatiků v Krejčově práci postrádám zejména proto, že Hrubín došel ve výstavbě dramatického textu dál než Topol. Navíc pro Hrubínův vý-

voj dramatika platí v podstatě totéž, co pro Topola – Hrubín je rovněž nejlepší tam, kde spolupracoval s dílnou Otomara Krejči.

David Kroča je z typologického hlediska syžetolog, analytik a interpret syžetu; v této rovině je schopen jít až do nečekaných podrobností a textových záludností. V tom je jeho nepochybná přednost, která může v některých případech také zavádět. Avšak i na tomto scestí je u Kroči nemálo zajímavého a podnětného.

----- INZERCE -----

